

Janne Puustinen

Kohtaamisia pinnan alla ja päällä

eli kuinka soveltava draama ui laitosteatteriin

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävän taiteen koulutusohjelma

Opinnäytetyö

28.4.2013

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Janne Puustinen Kohtaamisia pinnan alla ja päällä, eli kuinka soveltava draama ui laitosteatteriin 49 sivua + 3 liitettä 29.4.2013
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja
Koulutusohjelma	Esittävän taiteen koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Teatteritoiminnan suuntautumisvaihtoehto
Ohjaajat	Yliopettaja Helka-Maria Kinnunen, Metropolia Amk Tuotantosuunnittelija Laura Julkunen, Kuopion kt
<p>Tämä opinnäyte käsittelee Kuopion kaupunginteatterissa toimintakauden 2012–2013 aikana toteutettua soveltavaa teatteritoimintaa. Se käy läpi tämän toiminnan muotoja ja vaihteita sekä tutkii sen saamaa vastaanottoa henkilökunnan ja yleisön keskuudessa. Opinnäytetyö on hankkeistettu ja se on toteutettu yhteistyössä tekijän, Metropolia Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen koulutusohjelman sekä Kuopion kaupunginteatterin kanssa ja sen tarkoituksena on toimia työkaluna muille soveltavan teatteritoimintaa suunnittelevilla teattereille Suomessa.</p> <p>Kuopion kaupunginteatteriін perustettiin syksyllä 2012 soveltavan teatterin toimintayksikkö, Kommando-ryhmä, jonka tehtävänä oli suunnitella ja toteuttaa teatteriin monipuolista soveltavaa teatteri- ja yleisötyötoimintaa. Lisäksi teatterille toteutettiin tilaustyönä Kuopion museon tiloissa esitetty, muodoltaan soveltava teatteriteos <i>Yö rakkauden kaupungissa</i>. Opinnäytetyön lähteinä on hyödynnetty vuoden aikana muun muassa sähköpostitse ja kyselylomakkeiden välityksellä kerättyä haastattelu- ja palauteaineistoa sekä muissa suomalaisissa teattereissa toteutettuja soveltavan teatterin projekteja.</p> <p>Esittävät ja osallistavat soveltavan teatterin muodot saivat henkilökunnan keskuudessa hyvän vastaanoton. Sekä Kommandon tuotannot että <i>Yö rakkauden kaupungissa</i> löysivät yleisönsä ja saivat runsaasti positiivista palautetta sekä lehdistöltä että katsojilta. Henkilökunnan keskuudessa toiminnan keskeisimmiksi positiivisiksi puoliksi osoittautui uusien toimintamuotojen ja -ympäristöjen positiivinen vaikutus työilmapiiriin. Eniten kehitettävää löytyi toiminnan aikataulun suhteuttamisesta teatterin normaaliin vuosikiertoon sekä muun muassa taloudellisesta resursoinnista.</p> <p>Kuopion kaupunginteatterin soveltava teatteritoiminta on toteutuneessa laajuudessaan valtakunnallisesti huomionarvoinen askel kohti perinteisen ja soveltavan taidekentän entistä laajempaa yhteistyötä. Nyt, kun yleisötyön merkitys teatterikentälle herättää yhtä laajemmin keskustelua ja valtiosuusperusteiden uudistusta uumoillaan, on uusien toimintamuotojen kehittäminen, dokumentointi ja edelleen jakaminen entistä tärkeämpää.</p>	
Avainsanat	Soveltava draama, soveltava teatteri, yleisötyö, kaupunginteatteri, teatterilähtöiset menetelmät

Author(s) Title	Janne Puustinen How Applied Drama Becomes a Part of Communal Theatre
Number of Pages Date	49 pages + 3 appendices 29 April 2013
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Performing Arts
Specialisation option	Drama Instructor
Instructors	Helka-Maria Kinnunen, Principal Lecturer, Metropolia UAS Laura Julkunen, Production Coordinator, Kuopio City Theatre
<p>This Bachelor's thesis focuses on the applied drama produced at Kuopio City Theatre during the season 2012–2013. It discusses the forms and main points of the action and conducts research on accepting among the other employees and the audience. The thesis is made jointly in the the department of Performing Arts at Metropolia University of Applied Sciences and Kuopio City Theatre and its aim is to serve as a tool for other Finnish theatres who are planning applied theatre action.</p> <p>The applied theatre group called Kommando (Commando) was founded at Kuopio City Theatre in autumn 2012 and it was supposed to produce different kinds of applied theatre and audience development projects. In addition, the applied theatre play called <i>Yö rakkauden kaupungissa</i> (<i>The Night in the City of Love</i>) was a part of theatres program and enacted at the Kuopio Museum. As a material, both the literary sources from other Finnish applied drama projects as well as interviews and feedback collected by email and questionnaires are used.</p> <p>Both the performative and participatory forms of applied theatre have been welcomed by the staff of Kuopio City Theatre. The audience as well as the press found both the Kommando productions and <i>Yö rakkauden kaupungissa</i> and gave a lot of positive feedback for both of them. According the staff, the most positive sides of the new forms and places of theatre action have been the positive impact on work atmosphere. The most room for improvement has been in scheduling and for example economic resourcing.</p> <p>The applied theatre action at Kuopio City Theatre is extensive and a nationally remarkable sign of the diverse collaboration between the traditional theatre and applied drama. The audience development is an increasingly important part of theatre work and that is one reason for developing, documenting and sharing the new forms of theatre action in Finnish theatres.</p>	
Keywords	Applied drama, applied theatre, audience developement, communal theatre

Sisällys

Johdanto	1
Vesistön kartoitusta ja koesukelluksia – lähtökohtia toimintaan.....	3
Soveltava teatteri ja yleisötyö	3
<i>Soveltava teatteri .....</i>	<i>3</i>
<i>Yleisötyö .....</i>	<i>4</i>
Kuopion kaupunginteatteri	5
<i>Kuopion kaupunginteatteri 2013 .....</i>	<i>5</i>
<i>Soveltava teatteri ja yleisötyö Kuopion kaupunginteatterissa .....</i>	<i>6</i>
Voimavetoja ja pintapotkuja – yleisötyötä ihan Kommandona	10
Mikä Kommando on?	10
Mitä Kommando tekee?	11
<i>Kommando-tuotannot .....</i>	<i>12</i>
<i>Yleisötyö ja yhteistyö .....</i>	<i>12</i>
<i>Muut tavoitteet .....</i>	<i>12</i>
Ensimmäisellä uinnilla – Kommandon vuosi 2012–2013	13
<i>Piipahduksia pinnalla – Kommando estradilla .....</i>	<i>13</i>
<i>Pulahduksia pohjavesissä – Kommandon yleisötyö ja yhteistyö .....</i>	<i>15</i>
<i>Muu toiminta .....</i>	<i>16</i>
Kuviokelluntaa ja pellehyppyjä – soveltava taideteos osaksi ohjelmistoa	18
Askel ja ponnistus – raamit soveltavalle teatteriesitykselle	18
Voltteja ja kierteitä – sisällön ja muodon prosessointi	19
Pallokala delfinaariossa – toiminnan vastaanotto ja vaikutukset	23
Pyrähdyksiä pyörteissä – vastaanotto ja vaikutukset henkilökunnan keskuudessa	23
<i>Lintu vai kala – tekijänä teatteri-ilmaisun ohjaaja .....</i>	<i>23</i>
<i>Mukana Kommandon kuohuissa – toiminnan vaikutus työhyvinvointiin ja ajankäyttöön .....</i>	<i>25</i>
<i>Osana soveltavaa taideteosta .....</i>	<i>27</i>
Viestejä vesiltä – vastaanotto ja tietoisuus teatterin ulkopuolella	30
<i>Kommando .....</i>	<i>31</i>
<i>Yö rakkauden kaupungissa .....</i>	<i>33</i>
Uintimatka jatkuu – suuntimia tulevaan	35
Yksin vai yhdessä – kuka uintia johtaa?	35
Rintaa vai kroolia – mitä tehdään jatkossa?	37
<i>Kommando – yleisötyö .....</i>	<i>38</i>
<i>Soveltava osana taideteosta .....</i>	<i>40</i>
Snorkkeli vai happinaamari – kuka resursoi ja miten?	41
Lopuksi	44
Lähteet	46

Liitteet

Liite 1. Kyselylomakkeet yleisölle

Liite 2. Kyselylomakkeet henkilökunnalle

Liite 3. Yö rakkauden kaupungissa –lehdistökritiikit

Johdanto

Marraskuussa 2011 otin yhteyttä teatterinjohtaja Lasse Lindemaniin ja tiedustelin mahdollisuutta suorittaa toinen Metropolia Ammattikorkeakoulun teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK) -opintoihini kuuluvista työharjoitteluista näyttelijäntyöellisissä tehtävissä Kuopion kaupunginteatterissa. Kun kynnyskysymykseksi nousi pitkän näytäntökauden aiheuttama haasteellisuus, esitin jatkoehdotuksen myös toisen työharjoitteluni suorittamisesta teatterilla, jolloin pitkä oleiluni kaupungissa ei hidastaisi opintoja eikä pakottaisi jatkuvaan matkustamiseen Itä- ja Etelä-Suomen välillä. Monien neuvottelujen tuloksena vuoden mittainen, soveltavaan teatteriin ja yleisötyöhön keskittyvä, kahden työharjoittelun harjoittelupaketti Kuopion kaupunginteatterissa oli valmis.

Elokuussa 2012 Kuopion kaupunginteatterissa aloitti toimintansa Kommando-ryhmä, joka muodostaa suomalaisella teatterikentällä ennennäkemättömän soveltavan teatterin toimintayksikön suuren maakuntateatterin sisällä. Harjoitteluvuoteeni sisältyi linjaus-, suunnittelu- ja organisointityötä yhdessä Kommandon muun ydintiimin kanssa sekä monipuolisesti taiteellista työtä toisten teatterin ammattilaisten kanssa rampin molemmin puolin – pitkälti kaikkea sitä, mitä toivoin tulevan työni teatteri-ilmaisun ohjaajana sisältävän. Kommando-toiminnan lisäksi tein roolityön Elina Izarra Ollikaisen näytelmässä *Paperittomat* sekä ohjasin käsikirjoittamani näytelmän *Yö rakkauden kaupungissa* Kuopion kulttuurihistoriallisen ja luonnontieteellisen museon tiloihin.

Kommando-toiminnan starttaus on mielestäni valtakunnallisesti merkittävä päänavaus etenkin soveltavan teatterikentän näkökulmasta. Kuten opettajani Jouni Piekkari eräässä tapaamisessa totesi, ”vastakkainasettelun aika on ohi” – liikehdintää ja uudenlaista kommunikaatiota soveltavan ja perinteisen taidekentän välillä on alkanut tapahtua. Nyt, kun uudenlaista yhteistyötä on vähin erin alkanut syntyä muun muassa Tutkivan teatterityön keskuksen Ylös-hankkeen ja eri teattereissa kokeiltujen yleisötyömuotojen myötä, on tärkeää huomata ja huomioida syntyvät uudet toimintamuodot, dokumentoida ne ja jakaa syntynyttä tietotaitoa edelleen.

Pirkko Anttila toteaa luovien alojen tutkimuksen haasteista kirjoittaessaan seuraavasti: ”Uuden ammattikorkeakoululain mukaan ammattikorkeakouluissa harjoitettavan

tutkimus- ja kehitystyön on oltava luonteeltaan työelämän tarpeista lähtevää soveltavaa tutkimus- ja kehitystoimintaa”. Anttila korostaa, että ammattikorkeakoulujen opinnäytteiden odotetaan liittyvän uuden tiedon tuottamiseen, levittämiseen ja käyttöön – ”Tähän vaatimukseen liittyy olennaisesti opinnäytteiden kehittäminen hankkeistetuiksi ja projektien kaikkien osapuolten osaamista hyödyntäviksi”. (Anttila 2006, 13.)

Tämä hankkeistettu opinnäytetyö on syntynyt yhteistyössä minun ja Metropolia Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen koulutusohjelman sekä Kuopion kaupunginteatterin kanssa. Teatteri on osallistunut työn ohjaukseen ja arvioi valmiin työn hyödynnettävyyttä omalta kannaltaan. Tarkastelen ja arvioin opinnäytteessäni Kommandon ensimmäistä toimintavuotta sekä talon työntekijöiden että yleisön näkökulmasta. Lisäksi tarkastelen museoympäristössä toteutetun *Yö rakkauden kaupungissa* –esityksen vastaanottoa ja työryhmän kokemuksia valmistumisprosessista. Tältä pohjalta teen johtopäätöksiä ja käytännönläheisiä ehdotuksia siitä, millä tavoin ja miltä osin Kommando-toimintaa ja muuta soveltavaa esitystoimintaa Kuopiossa kannattaisi jalostaa ja kehittää kiinteäksi osaksi talon vuosittaista toimintaa. Rinnastan toimintaa aiempiin laitosteattereissa toteutettuihin hankkeisiin ja projekteihin, mutta keskeisimpänä tutkimusaineistona toimii työskentelyn lomassa Kuopiossa keräämäni haastattelu- ja palauteaineisto.

Vesistön kartoitusta ja koesukelluksia – lähtökohtia toimintaan

Soveltava teatteri ja yleisötyö

Koska käsittelen opinnäytteessäni Kuopion kaupunginteatterissa tapahtunutta soveltavaa teatteri- ja yleisötyötoimintaa, koen tarpeelliseksi aloittaa luonnehtimalla näitä sellaisenaan melko laajoja ja moniselitteisiä käsitteitä.

Soveltava teatteri

Pieta Koskenniemi aloittaa termin soveltava teatteri määrittelyn erottamalla esittävän ja osallistavan teatterin toisistaan. Koskenniemen mukaan yleisö ei esittävässä teatterissa osallistu fyysisesti näyttämön tapahtumiin, kun taas osallistava teatteri on toimintaa, jossa selkeää rajaa yleisön ja esiintyjän välille ei voi vetää:

Teatteri ja draama yhteisössä / soveltava draama / soveltava teatteri – näitä termejä käytetään toistensa synonyymeina. Muista poiketen soveltava teatteri – termiä käytetään myös laueammassa merkityksessä, lähinnä ammattikorkeakoulujen kontekstissa. Silloin sillä viitataan ylipäänsä ryhmä- ja prosessikeskeiseen teatteritoimintaan, yhtä lailla esittävässä kuin osallistavassa teatterissa. Ryhmä- ja prosessikeskeinen esittävän teatterin työtapana onkin luonteeltaan osallistavaa teatteria, yhdenlaista 'yhteisöteatteria', jossa yhteisönä on taiteellinen työryhmä. Näin siksi, että se tietoisesti korostaa ryhmän määräävyyttä aiheeseen nähden ja pitää koko ryhmää esityksen kokonaisajatteluun ja analyysiin osallistuvana tekijänä. (Koskenniemi 2007, 11.)

Myös Metropolian esittävän taiteen koulutusohjelman verkkosivusto määrittelee soveltavan teatterin käsitteen lyhyesti:

Käsitteen tausta on nimensä mukaisesti siinä, että teatterin ja draaman keinoja voidaan soveltaa teatterin ulkopuolisissa ympäristöissä. Teatteri-ilmaisun ohjaaja hallitsee erilaisia menetelmiä ja työtapoja, joiden avulla hän voi valmistaa draamallisia kokonaisuuksia erilaisten yhteisöjen ja ryhmien tarpeisiin. (Metropolia 2013a.)

Luonnehdinnat eivät sulje mahdollisuutta esittävästä lopputuloksesta pois, mutta korostavat ryhmä- ja prosessikeskeisyyttä tai muun kuin esitystä itseään koskevan päämäärän tai tarpeen merkitystä sen rinnalla. Koskenniemen määritelmässä avautuu näkökulma, jota itse pidän merkittävänä: myös esittävä teatteri voi rajautua soveltavan

teatterin piiriin sikäli kuin soveltavan teatterin menetelmillä rikotaan traditionaalisia esityskonventioita esimerkiksi muokkaamalla esityksen valmistusprosessia ryhmälähtöisemmäksi tai monipuolistamalla katsomiskokemusta osallistavampaan suuntaan. Esimerkiksi esitykseen tähtäävä ryhmälähtöinen *devising*-työskentely¹ tai vaikkapa museon näyttelyssä kiertävä paikkasidonnainen² teatteriesitys ovat merkittäviä soveltavan teatterin ilmenemismuotoja ja kuuluvat oleellisesti siihen soveltavan teatterin kenttään, jonka toimijoiksi teatteri-ilmaisun ohjaajia nelivuotisen koulutuksen aikana valmistetaan.

Yleisötyö

Vuosina 2008–2010 toteutetun *Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen* –hankkeen loppujulkaisu määrittelee yleisötyön seuraavasti:

Yleisötyö on laaja kokonaisuus erilaisia toimintatapoja, joiden päämääränä on syventää teatterin ja yleisön välistä suhdetta. Se voi olla esimerkiksi

- toiminnallinen työpaja, joka syventää katsojan kokemusta esityksestä
- teatterin monipuolista yhteistyötä vaikkapa kummikoulun kanssa
- yleisön ottamista mukaan taiteelliseen luomisprosessiin
- erityistä tukea tarvitseville henkilöille suunnattua osallistavaa toimintaa.

(Haapalainen, Himberg, Laiho, Malte-Colliard & Torkko 2010, 2.)

Hankkeen projektipäällikkönä toiminut Niina Torkko Tampereen yliopistosta täydentää määritelmää Teatteri- ja mediatyöntekijät ry:n jäsenlehti Meteliin kirjoittamassaan artikkelissa seuraavalla tavalla:

Teatterin yleisötyöllä tarkoitetaan usein teatterin yleisön – ja potentiaalisen yleisön – tutustuttamista teatteriin toimintaan. Tarkoituksena on saada teatterille uusia katsojia sekä tarjota vakituksille teatterikatsojille uusia elämyksiä teatterin parissa. (Torkko 2011, 36.)

Torkko viittaa perinteiseen, markkinointikeskeiseen yleisötyöhön, jossa yleisötyö nähdään yhtenä väylänä teatterin yleisöpohjan kasvattamiseksi. Kuitenkin, kuten Ylös-hankkeen määrittelystä on luettavissa, on yleisötyön tavoitteena, että teatterin ohella

---

¹ *Devising*-teatteriksi kutsutaan joukkoa teatterin työtapoja, ”joille yhteisenä voi nimetä ainakin eiteksilähtöisyyden ja ryhmäprosessoin työtavan, jossa esityksen käsikirjoitus muotoutuu prosessissa, halun laajentaa teatterin käyttöä yhteisössä ja myös tarpeen tehdä itselle merkityksellistä teatteria.” (Koskeniemi 2007, 17.)

² ”Suomenkielinen termi paikkasidonnaisuus ilmaisee vahvaa sitoutumista paikan tarjoamiin merkityksiin. Ajatus on, että esitys on erityisellä tavalla paikasta lähtevä” (Koskeniemi 2007, 55).

toiminnasta hyötyy myös toiminnan kohde. Markkinoinnillinen näkökulma on varmasti tulosvastuullisten teatteritalojen toiminnassa aina läsnä, mutta ajatus teatterista vastuullisena kulttuuripalveluyksikkönä nostaa yleisötyön prioriteettilistan kärkeen myös asiakkaan tarpeen.

”Yleisötyön avulla on mahdollista saada aikaan tilanne, jossa kaikki voittavat. Teatteri saa yleisötyöstä uusia ja sitoutuneita kävijöitä ja ihmiset saavat yleisötyöstä ikimuistoisia kokemuksia ja entistä syvemmän suhteen teatteriin.”
(Haapalainen ym. 2010, 9.)

Kuopion kaupunginteatteri

Kuopion kaupunginteatteri sijaitsee Suomen kahdeksanneksi suurimmassa kaupungissa Kuopiossa, jonka asukasluku on 105 000 ja jonka vaikutusalueella elää 600 000 ihmistä. Kaupungin suurin työllistäjä on palvelusektori, ja merkittäviä elinkeinoja ovat lisäksi puu- ja elintarviketeollisuus sekä matkailu. Etäisyys Helsingistä on noin 400 kilometriä. (Kuopion kaupunki 2013a.)

Kuopion kaupunginteatteri 2013

Kuopion kaupunginteatteri on Itä-Suomen suurin ammattiteatteri. Teatteri työllistää vakituisesti 73 henkilöä, jotka jakautuvat taiteelliseen, tekniseen ja hallinnolliseen henkilöstöön. Lisäksi teatteri työllistää vuosittain noin 50 määräaikaista työntekijää. Ohjelmistossa vuonna 2012 oli 17 näytelmää, joita näkemään saapui yli 56 000 katsojaa. Teatterinjohtajana toimii vuonna 2004 virkaan astunut Lasse Lindeman, jonka seuraajana elokuussa 2013 aloittaa filosofian maisteri Pekka Laasonen. (Eskanen 2013; Kuopion kaupunginteatteri 2013a; Kuopion kaupunginteatteri 2013b.)

Vuosia kestänyt keskustelu vuonna 1963 rakennetun teatteritalon peruskorjauksesta ja laajennuksesta sai päätöksensä 13.6.2011, kun Kuopion kaupunginvaltuusto teki päätöksen 27,2 miljoonaa euroa maksavaan remonttiin ryhtymisestä (Löf 2011). Laajennuksen myötä teatteri saa uuden 150–200-paikkaisen ja kooltaan muunneltavan pienen näyttämön ja Studio-näyttämö palautuu alkuperäiseen käyttöönsä harjoitussaliksi. Teatteritoiminta siirtyi toukokuussa 2012 väliaikaistiloihin kahdelle kuopiolaiselle koululle, Puistokoululle ja Yhteiskoululle, joihin siirrettiin niin esitystoiminta kuin

hallintokin. Katsomopaikkoja väistötiloissa on yhteensä 320. (Kuopion kaupunginteatteri 2013b.)

Soveltava teatteri ja yleisötyö Kuopion kaupunginteatterissa

Yhtenä ensimmäisistä päänavauksista yleisötyön suuntaan voidaan pitää Kuopiossa jo 1940-luvulla aloittanutta nuorisoteatteriryhmää. Maakuntaan jalkauduttiin runsaasti alueteatterivuosina 1982–1992 ja lisäksi teatteri on järjestänyt 2010-luvun alkupuolella vuoden mittaisen teatterikuraattori-pilottijakson.

Nuorisolinja 1950–70-luvuilla

Tekemässäni sähköpostihaastattelussa vuonna 1965 Teatterikoulun korkeakoulu-osastolta valmistunut ja saman tien dramaturgi-ohjaajaksi Kuopioon kiinnitetty Hilikka Pekkanen-Ronimus muistelee 1950–70-luvuilla Kuopiossa toimineen Nuorisolinjan toimintaa. Nuorisolinjaa edelsi 1946 perustettu Studiotheater, joka toimi kuopiolaisten teatterinharrastajien opetusnäyttämönä (Seppänen 2002, 136).

Nuorisolinja oli luultavasti perustettu 60-luvun alkupuolella ja sitä oli vetänyt ainakin Rauni "Molle" Mollberg³. Se oli osa Yhteisteatterin kannatusyhdistyksen toimintaa samoin kuin balettikoulu, jota veti koreografi Lauri Vesanto.
– –

Nuorisolinjalle otettiin syksyisin uusia jäseniä. Kaikkiaan lieene ollut ryhmässä 15–20 eri-ikäistä ja -tasoista toimijaa. Kai me jonkinlainen pääsykoekin järjestettiin, mutta siitä en muista mitään. Ilmeisesti kaikki halukkaat pääsivät jollakin lailla mukaan. Ryhmä kokoontui teatterille teatterin henkilökunnan vapaa-päivänä, perjantai-iltana. – –

Illan aikana Nuorisolinjalla improvisoitiin, tehtiin erilaisia teksti-, ääni- ja liikeharjoituksia. Tähtäimenä oli valmistaa yksi ensi-ilta vuodessa teatterin näyttämölle. – – *Nuorisolinjalaisia käytettiin myös avustajina teatterin omissa tuotannoissa.* – –

Itse jättäydyin pois toiminnasta, kun perhettä alkoi olla ja töitä muutenkin ihan tarpeeksi. En edes muista kuka tuli vetäjäksi minun jälkeeni. Toiminta ilmeisesti hiipui 70-luvun alussa, jolloin olinkin kotiäitinä kahden pienen kanssa. Kun palasin teatteriin siitä tuli kaupunginteatteri ja kaikki "lisukkeet" lopetettiin.
(Pekkanen-Ronimus, sähköpostihaastattelu 22.3.2013.)

---

³ Rauni Mollberg (1929–2007) toimi Kuopion Yhteisteatterissa näyttelijänä ja ohjaajana sekä Nuorisolinjan vetäjänä vuosina 1951–1963. (Kansallinen audiovisuaalinen arkisto 2013; Yle Vintti, 2013.)

Kuopion Yhteisteatteri kunnallistettiin Kuopion kaupunginteatteriksi vuoden 1976 alussa (Seppälä 2002, 235). Pekkanen-Ronimuksen mukaan myös muuta ”teatteritiedonjakamista”, kuten yleisötyötä hänen mukaansa kutsuttiin, harjoitettiin Kuopiossa jo tuolloin, yhteistyössä muun muassa koulujen ja eri yhteisöjen kanssa: ”Äidinkielenopettajat olivat avainasemassa yhteistyötä kehitellessä ja oppilaita kävi teatterissa tämän pioneerityön ansiosta myös itsenäisesti. Ja moni jäi loppuelämäkseen teatterin lumoihin” (Pekkanen-Ronimus, sähköpostihaastattelu 22.3.2013).

Alueteatteritoiminta 1982–1992

Tie alueteatteriksi oli pitkä: vuonna 1969 silloinen Kuopion Yhteisteatteri pääsi yhtenä kolmesta maakuntateatterista osaksi alueteatterikokeilua, joka takasi paitsi lisää valtionapua, myös itsenäiset kädet alueteatteritoiminnan toteuttamiseen. Asiamiesverkoston avulla organisoitiin muun muassa koululaiskuljetuksia Kuopioon ja vuonna 1970 saatiin alulle myös kuntavierailut. Ensimmäinen vierailukausi piti sisällään peräti 31 vierailuesitystä yhteensä 19 paikkakunnalla. (Seppälä 2002, 208–209.)

Kokeilu ei johtanut välittömiin tuloksiin, eikä Kuopio ollut mukana edes vielä 1978, kun Joensuun, Kajaanin ja Rovaniemen alueteatteritehtävä vakinaistettiin – Kuopiossa kiertuetoiminta ei korostunut riittävästi. Toimintaa kuitenkin jatkettiin ja lopulta syksyllä 1982 Kuopio sai aloittaa virallisen alueteatteritoiminnan. Teatteri sai vuodessa peräti 19 lisävakanssia sekä uuden teatteritilan, Sotkun, jonka näyttämöllä kiertuesitykset tuotiin myös kuopiolaisten nähtäville. (Seppälä 2002, 253–255.)

Alueteatteritoiminta pohjautui valtion vaatimuksiin, joissa penättiin paitsi korkeatasoista ohjelmistoa ja kiinteää yhteyttä ympäröivään maakuntaan, myös yhteistyötä muiden taidelaitosten kanssa sekä tukea paikallisille harrastajateattereille ”ohjaajien, koulutuksen, esitystilojen, välineistön yms. muodossa” (Seppälä, 254).

Vuonna 1993 uusi teatteri- ja orkesterilaki toi Kuopion kaupunginteatterille 2,5 miljoonaa markkaa lisää valtiontukea, samaan aikaan kun laman kourissa vääntelehtivä kaupunki leikkasi omaa tukeaan vielä suuremmalla summalla. Kun Kuopio ei myöskään myöntänyt alueteatteritoiminnalle harkinnanvaraista lisätukea, oli alueteatteritoiminnasta ja sitä myötä Sotkun näyttämöstä luovuttava. (Seppälä 2002, 278.)

Teatterikuraattoripilotti 2010–2011

Vuonna 2010 Kuopion kaupunginteatteri ja Kuopion kulttuuripalvelukeskus palkkasivat yhteistyössä Kuopion koulutuspalvelukeskuksen kanssa teatterin näyttelijä Virpi Rautsialan toteuttamaan teatterikuraattoripilottia. Pilotin avulla haluttiin tutkia kaupungin sisällä sekä poikkitaiteellisia että -hallinnollisia moniammatillisia työmuotoja ja hakea näkökulmia kaupungin organisaatiouudistukseen pohtimalla alustavia toimintamalleja asiakaslähtöisyyteen ja yleisötyöhön kulttuurilaitoksissa. Päätöksen taustalla olivat muun muassa taitelijan oma palo jalkautuvaa työtä kohtaan sekä pinnalla ollut yleisötyön tarve koko kulttuurikentällä. (Rautsiala 2011, 9–11.)

Pilottivuoden merkittävimmät projektit olivat perheteatteriesitys *Punaisen pallon* ohjaaminen ja siihen liitetyn yleisötyömallin perustaminen sekä Lupa olla enemmän -hanke, jossa teatterikuraattori työskenteli kolmen kuukauden ajan Länsi-Puijon koulun neljännen luokan luokanopettajan työparina draamallisia menetelmiä hyödyntäen. Lisäksi teatterilla järjestettiin muun muassa Näyttelijä valmistautuu -yleisötilaisuuksia, opiskelijatapahtuma Ömeising reis, Kuopio tututuksi -suunnistus, kuriiri-iltoja nuorten K9-kulttuurikortin tiimoilta, teatterivierailuja ja -työpajoja Kuopion peruskoulujen kahdeksaluokkalaisille sekä avoimet harjoitukset kuopiolaisen taidetapahtuman yhteydessä. Oppilaitosyhteistyötä kehitettiin myös järjestämällä ammattiluentoja lukiolaisille sekä toteuttamalla kokonainen teatteriaiheinen lukiokurssi Kuopion Yhteiskoulun musiikkilukiossa. (Rautsiala 2011, 11–13.)

Raportissaan *Yleisötyön monet värit* Virpi Rautsiala mainitsee pilotin onnistuneiksi puoliksi jalkautumisen mahdollistamisen sekä osakseen saamansa ammatillisen luottamuksen. Lisäksi hän toteaa yleisötyöstä saadun palautteen olleen positiivista ja uskoo kerrannaisvaikutusten olevan laajoja. Työskentelymuodoiltaan monipuolisen vuoden myötä hän myös koki poikkihallinnollisen ja -taiteellisen yhteistyön lisääntyneen tavoitteiden mukaisesti. Hankaluuksina Rautsiala koki ohjausryhmän ja esimiestason seurannan puuttumisen sekä oman kolmoisroolinsa toimijana, laaduntarkkailijana ja dokumentoijana. Lisäksi esimiesten keskinäinen evaluointi ja kommunikointi oli puutteellista. Rautsiala myös mainitsee pitkäjänteisyyden puutteen lyhytkestoisessa kokeilussa. Esimerkiksi teatterin henkilöstön henkinen sitouttaminen toimintaan ei ehtinyt vuodessa toteutua. (Rautsiala 2011, 108–109.)

Tilanne toukokuussa 2012

Toukokuussa 2012, hetkeä ennen Kommando-toiminnan käynnistymistä, ei Kuopion kaupunginteatterilla ollut teatterikuraattoria tai muuta yleisötyöstä vastaavaa työntekijää. Tuotantosunnittelija Laura Julkusen mukaan yleisötyötoiminta koostui yksittäistapauksista vailla kokonaissuunnitelmaa tai -linjausta. ”Ikään kuin oman työn ohessa ihmiset ovat tehneet erillisiä projekteja, joihin on aina projektikohtaisesti katsottu henkilöresurssit.” (Julkunen, haastattelu 8.4.2013.)

Tapauskohtaisesti toteutuneita yleisötyömuotoja oli vuosien varrella ollut monia, pitkäjänteisimpänä Julkusen mukaan vuosittain sekä keväällä että syksyllä toteutuneet teatteripolkupäivät⁴, jossa kuopiolaiset kahdeksaluokkalaiset tutustuvat teatterin toimintaan ja ammatteihin. Myös Itä-Suomen yliopiston ja Savonia-ammattikorkeakoulun tutor-opiskelijoille järjestettävään kulttuurisuunnistukseen, Ömeising Reisiin, teatteri oli ottanut osaa jo neljänä keväänä. ”Sitten joskus on tehty jonkun näytelmän yhteyteen materiaalipaketteja, joita joissain tapauksissa on pystytty myös jonkin verran syventämään esimerkiksi niin, että näyttelijä on voinut käydä koulussa äidinkielen tai ilmaisutaidon tunnilla”. Muita yleisötyömuotoja olivat olleet muiden muassa produktioyhteistyöt paikallisten taidelukioiden kanssa, ryhmille järjestettävät kulissikurkistukset sekä pöytäteatteriksi muuntuvat teatterilaatikat, joita teatteri lainaa päiväkoteihin ja alakoulujen ensimmäisille luokille. (Julkunen, haastattelu 8.4.2013.)

Julkusen mukaan jonkinlaisena vedenjakajana talon yleisessä suhtautumisessa yleisötyötä kohtaan voi pitää teatterikuraattoripilotin toteutumista kaudella 2010–2011, jolloin toimintaan alettiin osoittaa lisää resursseja: henkilökunnan pyytäminen mukaan ei enää tuntunut kerjäämiseltä. Kommando-toiminnan lähestyessä keväällä 2012 tunnelma oli jo odottava ja innostunut: ”Mielestäni se aiheutti hyvää henkeä. Oltiin innostuneita siitä, että semmoinen tulee”. (Julkunen, haastattelu 8.4.2013.)

---

⁴ Teatteripolku on osa Kuopion kaupungin järjestämää, peruskoululaisille suunnattua kulttuuripolkua, jossa vuosittain tutustutaan eri taiteenaloihin (Kuopion kaupunki 2013b).

Voimavetoja ja pintapotkuja – yleisötyötä ihan Kommandona

Mikä Kommando on?

Kommando-toiminnan suunnittelu Kuopion kaupunginteatteriin alkoi teatterinjohtaja Lasse Lindemanin aloitteesta vuonna 2011. Tarkoituksena oli luoda talon sisälle ryhmä, joka voisi omaehtoisesti, perusohjelmiston aikataulun ulkopuolella kehittää ja toteuttaa uusia, jalkautuvia toiminta- ja esitysmuotoja. Aluksi tarkoitus oli luoda suurempi ryhmä, joka toimisi kiinteänä yksikönä koko pilottijakson ajan. Henkilökunnan suuri kiinnostus ja perusohjelmiston käytännön syyt kuitenkin johtivat päätökseen muodostaa pieni kolmen hengen ydintiimi, jonka luotsaaman ryhmän toimintaan voisi halutessaan osallistua kuka tahansa teatterin näyttelijä tai muu henkilökunnan edustaja sen mukaan, kun se oman työtilanteen mukaan olisi mahdollista.

Ydintiimiin kiinnitettiin talon näyttelijät Mikko Paananen ja Virpi Rautsiala, jotka irrotettiin perusohjelmistosta pilottijakson ajaksi. Heistä Rautsialan vastuulle annettiin ryhmän toiminnasta vastaaminen teatterin johdolle. Selvää oli myös alusta alkaen, että tulisin itse toimimaan ryhmän kolmantena jäsenenä koko työharjoitteluvuoteni ajan. Ryhmä aloitti suunnittelutyön keväällä 2012 ja varsinainen toiminta

Kuva 1. Kommandon visuaalisen ilmeen suunnitteli teatterin scenografi Taina Natunen yhdessä assistenttinsa Maria Räsäsen kanssa. Kuvassa Mikko Paananen, Janne Puustinen ja Virpi Rautsiala. (Kuva: Sami Tirkkonen / Alias Studiot)

pääsi alkamaan suunnitellusti elokuussa 2012, jolloin teatteri myös aloitti ensimmäisen evakkokautensa remontin aikaisissa väistötiloissaan.

Sotilaalliseen iskujoukkoon viittaava Kommando-nimeä pidettiin sopivana ryhmälle, jonka tehtävänä on aiheuttaa ”kulttuuriräjähdyksiä” vieraalla maaperällä – paikoissa, joissa teatteria ei normaalisti nähdä. Kommando määrittelee itsensä teatterin internet-sivuilla sekä muissa julkaisuissaan ja painotuotteissaan seuraavasti:

Kommandoryhmä on Kuopion kaupunginteatterin jalkautuva, verkostoituva ja erilaisia toimintatapoja tutkiva foorumi, jossa suunnitellaan ja toteutetaan vaihtoehtoja ja esittävää taidetta teatterin normaalin ohjelmiston rinnalla ja tukena. (Kuopion kaupunginteatteri 2013c.)

Mitä Kommando tekee?

Kommando tekee työtään teatterissa sekä sisäisesti että ulkoisesti. Kommandoryhmän toimintaan ja ideointiin voi halutessaan osallistua kuka tahansa kaupunginteatterin työntekijä. Aloitteita ja ehdotuksia otetaan vastaan myös yleisöltä ja yhteistyökumppaneilta. Ryhmä taistelee luutumista ja puutumista sekä negatiivista laitostumista vastaan. Kommandotoiminta perustuu henkilöstön intohimoihin, ja se pyrkii olemaan mahdollisimman ajankohtaista ja avointa, dynaamisesti keskustelevaa ja ajatuksia virkistävää.

Kommando huolehtii myös kulttuurikuriireista ja -luotseista, K9 -käyttäjistä ja saavutettavuudesta Kuopion kaupunginteatterissa Kommandotoiminnan on tarkoitus jatkua myös evakkoajan jälkeen, kun kaupunginteatterin suuri remontti on valmis. (Kuopion kaupunginteatteri 2013c.)

Yllä oleva lainaus on julkaistu ensimmäisen kerran syksyllä 2012 Kommandon jo aloitettua toimintansa. Ensimmäisen kerran Kommando esitteli toimintasuunnitelmansa teatterin johdolle toukokuussa 2012. Tuolloin todettiin, että Kommandon pyrkimyksenä on koordinoida toimintaa sekä sisään- että ulospäin, kehittää kaupunkikulttuuria, hankkia uusia yleisöjä, tehdä evakkotiloja tutuiksi ja ylipäätään toimia avoimena kanavana talon ja ympäröivän kaupungin välillä.

Esittelen tässä ne päälinjat, joiden pohjalle Kommando-toimintaa Kuopiossa lähdettiin rakentamaan. Jako Kommando-tuotantoihin, yleisötyöhön ja yhteistyöhön sekä muihin tavoitteisiin on päällekkäisyyksiensä vuoksi hieman keinotekoinen, mutta kuvaa parhaiten niitä keskeisiä suuntia, joihin Kommando ensimmäisenä vuonna toiminnassaan pyrki.

Kommando-tuotannot

Alusta alkaen yhtenä Kommandon toimintatavoitteena oli henkilökunnan omien intohimoproduktioiden mahdollistaminen. Tätä tarvetta silmälläpitäen ideoitiin talon muusta toiminnasta irrallinen tuotantomuoto, jota myöhemmin alettiin kutsua Kommando-tuotannoksi. Kommando-tuotantojen oli toteuduttava siinä aikataulu-raamissa, jonka perusohjelmiston teokset talon kokonaistuotannolle asettivat. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että mahdollisuus omien intohimoproduktioiden toteuttamiseen Kommandossa oli lähinnä harjoitusvapaalla olevilla näyttelijöillä.

Yleisötyö ja yhteistyö

Toiseksi Kommando-toiminnan ydinalueeksi määriteltiin yleisötyö sekä yhteistyö teatterin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että Kommandon tuli vastata teatterin ohjelmiston kylkeen rakentuvasta yleisötyöstä sekä toimia yhteistyössä Kuopion muiden hallintokuntien kanssa pyrkien luomaan uusia verkostoja ja toimintamuotoja teatterin ulkopuolelle. Kommandon vastuulle siirrettiin myös koeyleisöjen järjestäminen valmistumassa olevien teosten harjoituksiin. Lisäksi Kommando otti vastuulleen yhteydenpidon K9-kulttuurikuriireihin ⁵ sekä teatteripolkupäivien järjestämisen ja opiskelijatapahtuma Ömeising Reisiin osallistumisen.

Muut tavoitteet

Muun toiminnan ohella Kommandon haluttiin omalta osaltaan edistävän saavutettavuutta ja esteettömyyttä kaupunginteatterissa muun muassa kuvailutulkkaukoulutukseen osallistumalla. Lisäksi Kommandon toivottiin yhteistyössä teatterin tiedotuksen ja markkinoinnin kanssa löytävän ja hyödyntävän uusia markkinointitapoja ja -kanavia. Pyrkimyksiin listattiin myös koulutuksen järjestäminen talon henkilökunnalle.

---

⁵ K9 on yhdeksäsluokkalaisille suunnattu kulttuurikortti, jolla haltija pääsee kulttuurilaitoksiin ilmaiseksi tai alennetulla hinnalla. K9-kuriirit ovat oppilaita, jotka toimivat yhteyshenkilöinä taidelaitosten ja muiden koulunsa yhdeksäsluokkalaisten välillä. (Kuopion kaupunki 2013b.)

Ensimmäisellä uinnilla – Kommandon vuosi 2012–2013

Elokuussa 2012 Kommando aloitti toimintansa keväällä laadittujen suunnitelmien pohjalta. Evakkotiloista Kommandolle oli järjestetty yhdistetty toimisto- ja harjoitustila Puistokoululta, jossa sijoitettuna olivat myös muut talon hallinto- ja toimistotilat. Elo-marraskuussa viikoittain koolle kutsutuilla viikkokokouksilla pyrittiin pitämään toimintaan suoraan tai välillisesti osallistuva henkilökunta ajan tasalla siitä, mitä Kommandon toimintaan kulloinkin sisältyy. Selkeitä vastuualueita ydintiimin sisällä ei jaettu, vaan vastuualueet alkoivat painottua työnteon lomassa tapauskohtaisesti. Esittelen tässä luvussa, miten Kommando työtään kullakin osa-alueella pilottivuoden aikana toteutti.

Piipahduksia pinnalla – Kommando estradilla

Kommandon ensimmäiseen toimintavuoteen kuului yhteensä viisi erilaista ja eri mitta-kaavoissa toteutettua Kommando-tuotantoa: *Irtonumerot*, *Satua satasella!*, *Kommando-illat*, *Peilaamo* ja *Joulupysäkki*. Evakkotilanteen vuoksi perusohjelmisto ei vaatinut suuria näyttelijämääriä ja tämän vuoksi osalle näyttelijöistä osui kohdalle jopa useita harjoitusvapaita vuoden aikana: Kommandon ydintiimin ulkopuolelta tuotannoissa esiintyi vuoden aikana yhteensä kahdeksan kaupunginteatterin näyttelijää.

Irtonumerot oli kahden naisnäyttelijän, Seija Pitkäsen ja Ritva Grönbergin, kupletti-perinteestä ammentava, julkisiin kaupunkitiloihin Kuopiossa ja maakunnassa jalkautuva, improvisaatioon pohjaava esitys, jonka pääasiallisena tavoitteena oli kohdata kaupunkilaisia kasvokkain ja tehdä tätä kautta tutuiksi teatterin evakkoajan toimintaa ja väistötilojen sijaintia. Tilastollisesti *Irtonumeroiden* lasketaan kohdanneen elosyyskuun aikana 835 ihmistä (Kuopion kaupunginteatterin katsojatilastot 2012).

Satua satasella! oli kolmen näyttelijän, Riina Björkbackan, Outi Kärpäsen ja Eero Rannion kolmesta erillisestä satumonologista (*Ruma Ankanpoikanen*, *Voi sinua*, *Sulo!* sekä *Karhun elämä on mukavaa*) koostuva esityssarja, joka jalkautui päiväkotikiertueen muodossa sekä Kuopioon että muualle maakuntaan. Lisäksi sadut vierailivat muun muassa kirjastoilla ja Kuopion yliopistollisessa keskussairaalaissa. Myös avoimia näytöksiä teatterin Puistokoulun näyttämöllä järjestettiin. Nimensä mukaisesti satu-esitys maksoi tilaajalleen sata euroa, avoimissa näytöksissä lipun hinta oli kaikilta

katsojilta viisi euroa. Yhteensä saduista järjestettiin 28.8.–18.10. välisenä aikana 42 näytöstä ja se tavoitti 836 katsojaa (Kuopion kaupunginteatterin katsojatilastot 2012).

Peilaamo – aikuiset ja nuoret arjen kiemuroissa teki kiertueensa kuopiolaisten yläkoulujen vanhempainiltoihin tavoitteenaan herättää keskustelua vanhemmuudesta ja vanhemman ja nuoren kommunikoinnin haasteista. Teatterin yhteistyökumppanina *Peilaamon* toteutuksessa toimi Kuopion kasvun ja oppimisen palvelualue, joka kustansi esityksen kaikille Kuopion kahdelletoista yläkoululle, joista *Peilaamon* työryhmä, näyttelijät Seija Pitkänen, Annukka Blomberg ja Riina Björkbacka, lopulta tavoittivat kahdeksan. Lisäksi järjestettyjen kahden erillisen tilausnäytöksen jälkeen *Peilaamon* näki yhteensä 785 yläkoululaisten vanhempaa ja opettajaa (Kuopion kaupunginteatterin katsojatilastot 2012).

Kuva 2. *Peilaamon* ensimmäinen esitys nähtiin Kalevalan koulun vanhempainillassa 27.9.2012. (Kuva: Janne Puustinen)

Kommando-illat olivat muodoltaan revyymäisiä matalan kynnyksen teemailtoja, joiden tavoitteena oli houkutella uusia katsojia teatterin väliaikaiselle päänäyttämölle Yhteiskoululle. Illat koostuivat Kommandon ydintiimin tuottamasta esitysmateriaalista, muun muassa sketseistä, kohtauksista ja musiikkiesityksistä, joissa esiintyi tarpeen ja saatavuuden mukaan myös talon muuta näyttelijäkuntaa, mm. Outi

Kärpänen, Annukka Blomberg ja Ilkka Pentti. Kaikkia iltoja säästäneen muusikko Tapio Nykäsen lisäksi kussakin illassa nähtiin taitelijavieras: Tanssiteatteri Minimi, kuplettilaulaja Jukka Kervinen, Kuopion Yhteiskoulun Musiikkilukio sekä Kuopion Ylioppilasteatteri. Alkuperäisen suunnitelman mukaan iltoja oli tarkoitus järjestää viisi, mutta aikataulullisista syistä määrä laskettiin heti alkuvaiheessa neljään. Lopulta sairaustapauksen vuoksi tapahtuneen peruuntumisen vuoksi Kommando-iltoja nähtiin kolme, *Rakkaus!*, *Häpeä!* ja *Ilo!*. Liput iltoihin maksoivat 10 euroa ja yhteensä Kommandoilloissa kävi 446 katsojaa (Kuopion kaupunginteatterin katsojatilastot 2012).

Joulupysäkki oli runoja, kertomuksia ja musiikkia yhdistelevä, kahden näyttelijän ja kahden muusikon muodostama kokonaisuus. Esitys toteutettiin yhteistyössä Kuopion kaupunginorkesterin ja Kuopion museotoimen kanssa. Näyttelijät Seija Pitkänen ja Annukka Blomberg sekä muusikoina vuorotelleet Roi Ruottinen ja Leonardo Sessenna esiintyivät Kuopion taidemuseon ja korttelimuseon sekä kuopiolaisten palvelutalojen tiloissa yhteensä 12 kertaa yhteensä 264 katsojalle (Kuopion kaupunginteatterin katsojatilastot 2012).

Pulahduksia pohjavesissä – Kommandon yleisötyö ja yhteistyö

Myös yleisö- ja yhteistyön osalta Kommandon ensimmäinen toimintavuosi oli työntäyteinen: Kommando haluttiin tuoda tiettäväksi mahdollisimman monen tulevan yhteistyökumppanin kanssa heti ensimmäisenä toimintavuonna, jotta pelikenttä tulevia vuosia varten tulisi tasoitetuksi. Kulttuuripolkutyötä jatkettiin esittelemällä kahdeksaluokkalaisille teatterityötä ja ammatteja syksyllä Alan Ayckbournin *Koomisesti pätevän* ja keväällä Astrid Lindgrenin *Peppi Pitkätossun* harjoitusten yhteydessä. *Peppi Pitkätossun* pariin palattiin myös Retki *Huvikumpuun* -projektissa, jossa Kuopion sosiaalitoimen perhetyön piirissä oleville perheille mahdollistettiin esityksen läpimenon seuraaminen hieman ennen ensi-iltaa.

Nuorisotyön parissa liikuttiin monella saralla. Kommando teki yhteistyötä muun muassa etsivän nuorisotyön ja peruskouluaan päättävien Jynkänlahden koulun erityisluokkien oppilaiden kanssa. Nuoria kohdattiin vuoroin ryhmien omissa tiloissa tai urheilukentällä, vuoroin teatterin katsomossa. Toiminnallisia tavoitteita yhteistyölle ei asetettu. Etsivän nuorisotyön myötä Kommando osallistui myös syrjäytymistä ehkäisevän, poikkihallinnollisen *Who Cares* -tiimin toimintaan.

Työpajatoimintaa järjestettiin muun muassa omaan ensi-iltaansa valmistautuville Kuopion Yhteiskoulun musiikkilukion opiskelijoille sekä heidän opettajilleen, joille huhtikuussa 2013 pidettiin yhteistyön merkiksi parituntinen työhyvinvointituokio. Kolmannen asteen oppilaitosten tutor-opiskelijoille järjestettyyn kulttuurisuunnistus-tapahtumaan *Ömeising reis* Kommando osallistui jälleen omalla rastillaan.

Muita yhteistyötahoja olivat muun muassa Pohjois Savon Sanomalehti opetuksessa – työryhmä, Pohjois-Savon poliisi sekä Kuopion Yliopistollinen Keskussairaala. Ainoaksi Kommandon omaksi perusohjelmistoon kytkeytyneeksi yleisöyötapahotumaksi jäi Elina Izarra Ollikaisen *Paperittomat* –näytelmän yhteyteen järjestetty paneelikeskustelu. Tilaisuuteen keskustelemaan kutsuttiin kuusi paperittomien maahanmuuttajien parissa työskentelevää asiantuntijaa kirkon, virkavallan, hoitotyön sekä vapaaehtois-työn piiristä.

Lisäksi Kommando vastasi koyleisöjen kutsumisesta ensi-iltaan valmistuvien teosten viimeisiin läpimenoharjoituksiin omia yhteistyöverkostojaan hyödyntäen.

Muu toiminta

Käsikirjoituskoulutus kaupunginteatterin henkilökunnalle järjestettiin syyskuussa 2012 vastaamaan jo keväällä ilmenneeseen tarpeeseen synnyttää omaa teksti-materiaalia Kommando-tuotantoja varten. Kolmepäiväisen lähijakson ja sitä seuranneen etäseurannan sisältänyttä koulutusta vetämään saatiin esitysdramaturgi, ohjaaja ja teatteriopettaja Siri Kolu ja sen rahoittivat puoliksi kaupunginteatteri ja kaupunginteatterin opintoyhdistys. Kurssilla syntyi tekstiä *Kommando-iltoja* ja *Peilaamo*-esitystä sekä omaa työharjoitteluohjaustani *Yö rakkauden kaupungissa* varten. Kommandon ydintiimin lisäksi koulutukseen osallistui talon dramaturgi Johanna Sorjonen sekä näyttelijät Riina Björkbacka, Seija Pitkänen ja Annukka Blomberg.

Kuvailutulkkauskoulutus toteutettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella Kuopiossa marraskuussa 2012 kuvailutulkki Anu Aaltosen vetämänä. Järjestämässä olivat Kuopion kaupunginteatterin Kommando sekä Näkövammaisten kulttuuri-palvelu ry. ja koulutus suunnattiin Itä-Suomen ammattiteattereille kuvailu-

tulkkauksen⁶ järjestämiseksi teattereissa. Osallistujia saapui lopulta vain Kuopiosta ja Jyväskylästä. Käytännössä kuvailutulkkauksia Kuopiossa oli tarkoitus kokeilla keväällä 2013, kun Miisa Lindénin dramatisoimaan ja ohjaamaan esitykseen Pirkko Saision *Elämänmenosta* suunniteltiin järjestettävän kuvailutulkattu näytös. Kokeilu jäi toteutumatta vähäisen kysynnän vuoksi.

Perusohjelmiston osana Kommandon jäsenet toimivat vuoden aikana lopulta ennakoitua enemmän. Heti alkusyksystä 2012 ryhmän näyttelijäjäsenet osallistuivat vanhan ohjelmiston lämmityksiin, Virpi Rautsialalla rooli oli Tiina Lymin näytelmässä *SOS – komedia olosuhteiden pakosta* ja Mikko Paanasella Marie Jonesin *Kiviä taskussa*. Marras-kuusta alkaen kaikki Kommandon jäsenet harjoittelivat Elina Izarra Ollikaisen näytelmää *Paperittomat*, jonka ensi-ilta koitti tammikuussa. Helmi-maaliskuussa harjoiteltiin allekirjoittaneen ohjausta *Yö rakkauden kaupungissa* Kuopion museoon, huhtikuun alussa Virpi puolestaan aloitti valmistautumisen Wuolijoen *Niskavuoren nuoren emännän* nimirooliin.

Toukokuussa 2012 jo ennen varsinaista Kommando-toiminnan käynnistymistä järjestettiin henkilökunnalle työpajamuotoista vertaiskoulutusta: ensimmäisenä päivänä Virpi Rautsiala innosti työtovereitaan improvisaation pariin muusikko Tapio Nykäsen avustuksella, toisena taas näyttelijä Lotta Huitti sekä allekirjoittanut jakoivat tarinateatteriosaamistaan.

---

⁶ ”Kulttuuritapahtumien kuvailutulkkaukset välittää taideteoksesta näkövammaiselle sen, mitä kuulo-, tunto-, haju- ja makuaisti eivät kerro. Elokuvan ja teatteriesityksen kohdalla tämä tarkoittaa esimerkiksi henkilöiden ulkonäköä, sanatonta toimintaa ja maisemaa tai lavastusta.” (Näkövammaisten kulttuuripalvelu 2013.)

Kuviokelluntaa ja pellehyppyä – soveltava taideteos osaksi ohjelmistoa

Öiseen aikaan, kun kaupunki nukkuu, Emma siivoaa rakasta museotaan. Hän pakenee yksinäisyyttään talon hiljaisiin käytäviin, joiden viileässä hämärässä mammutin lempeät silmät vetävät häntä oudosti puoleensa. Emma kaipaakin rakkautta, mutta kotikaupungin kadut eivät tunnu vastaavan kaipuuseen. Niinpä hän tekee oman ratkaisunsa ja päättää lähteä pois. Viimeisenä yönä museo herää henkiin näyttäen Emmalle väistämättömän: itseään ei voi paeta.

Yö rakkauden kaupungissa kertoo tarinan irti päästämisestä ja pääsemisestä. Itseään ei voi paeta, mutta onko silti joskus lähdettävä voidakseen kerran palata? (Kolmas soitto 2013, 14.)

Yö rakkauden kaupungissa on Metropolia Ammattikorkeakoulun teatteri-ilmaisun ohjaaja –tutkintoon kuuluvana työharjoittelunani (Työharjoittelu 2 – työharjoittelu ohjaajantyön alueella) Kuopion kaupunginteatterille ohjaamani ja kirjoittamani esitys, joka toteutettiin yhteistyössä Kuopion museon kanssa. Vuonna 1907 valmistuneessa, linnamaisessa museorakennuksessa esitettävä näytelmä kestää noin tunnin ja liikkuu viidentoista katsojansa kanssa paitsi kulttuurihistoriallisen ja luonnontieteellisen museon näyttelytiloissa, myös tiloissa, jotka normaalisti ovat museokävijöiltä suljetut. Esitys sai ensi-iltansa 13. maaliskuuta 2013. Kevään 11 näytöstä myytiin loppuun jo ennen ensi-iltaa ja esitys jatkaa ohjelmistossa ainakin syksyn 15 näytöksen verran joulukuuhun 2013 saakka. Avaan tässä luvussa esityksen lähtökohtia sekä muotoa ja sisältöä oman suunnittelu- ja käsikirjoitusprosessini näkökulmasta.

Askel ja ponnistus – raamit soveltavalle teatteriesitykselle

Teatterinjohtaja Lasse Lindeman tilasi minulta produktion, joka toteutuisi johonkin muuhun kuin perinteiseen teatteritilaan. Keväällä 2012 esitin Lindemanille yhteistyötä museokeskuksen kanssa, mikä vastasi hyvin myös teatterin intressejä eri taidelaitosten välisestä yhteistyöstä. Sisällön ideoinnin aloitin skenografi Ulla Kotimaan kanssa toukokuussa ja varsinaiseen tekstin tuottamiseen pääsin käsiksi lokakuussa, kun mahdollisuus käyttää produktiossa neljää talon näyttelijää vahvistui. Teksti valmistui tammikuussa 2012 ja harjoitukset alkoivat helmikuun alussa.

Ehdottaessani esityksen toteuttamista Kuopion museoon, oli keskeisenä vaikuttimena oma taustani: olin ennen harjoitteluni alkamista ehtinyt olla osallisena neljässä museo-

ympäristöön toteutetussa produktiossa sekä Etelä-Suomessa että Pohjois-Savossa – kahdessa näyttelijänä ja kahdessa dramaturgi-ohjaajana. Olin kokenut museo-ympäristön inspiroivana, joten olin kiinnostunut jatkamaan työskentelyä sen parissa. Lisäksi muistin Kuopion museon mammutti-installaatioineen kiinnostavana kokemuksena omasta lapsuudestani. Koin myös, että on prosessille eduksi, jos siinä on jotakin minulle jo ennestään tuttua – ammattinäyttelijöiden ohjaaminen ja ohjaajana ammattiteatterin tuotannossa työskenteleminen olivat minulle uusia asioita, ja uskoin, että omaksuttavaa ja sisäistettävää riittäisi ilmanikin, että esityksen muodon tai ympäristön suhteen tekisin itselleni täysin uutta aluevaltausta.

Yö rakkauden kaupungissa toteutettiin pienen työryhmän voimin. Mukana olivat ohjaajan lisäksi näyttelijät Mikko Paananen, Seija Pitkänen, Virpi Rautsiala ja Tarmo Valkonen, scenografi Ulla Kotimaa, valo- ja äänisuunnittelija Mikko Lappalainen sekä valoharjoittelija Joni Lahti. Liput hinnoiteltiin kymmenen euron hintaisiksi. Taloudellisesti tuotannosta vastasi kokonaisuudessaan Kuopion kaupunginteatteri, museo tarjosi esitykselle tilat sekä henkilökunnan apua näytösten valvonnassa.

Kommandon näyttelijäjäsenet toimivat produktiossa näyttelijöinä, mutta muilta osin produktion ei katsottu kuuluvan osaksi Kommando-toimintaa – ryhmä ei vastannut esityksestä tuotannollisesti, vaan tuotanto eteni kaupunginteatterin normaalin käytännön mukaisesti.

Voltteja ja kierteitä – sisällön ja muodon prosessointi

Yö rakkauden kaupungissa kertoo kolmeakymmentä ikävuotta lähestyvän Emman tarinan. Jo lapsuudestaan rakasta museotaan siivoava Emma on lähdössä pois kotikaupungistaan, mutta käsittelemättömät asiat ja pelot jäytävät takaraivossa. Viimeisenä yönä museon käytävillä Emma kohtaa kuopiolaisia merkkihenkilöitä sekä historioitsijan, joka asettaa kyseenalaiseksi Emman käsityksen rakkaudesta. Keskiössä on Emman oma kymmenen vuoden takainen ensirakkauskokemus, joka historioitsijan käsissä peilautuu sekä kolmen Kuopiossa vaikuttaneen kirjailijan kohtaloihin että jo esi-isiltämme perittyihin pariutumisrituaaleihin.

Yö rakkauden kaupungissa on syntynyt tilasta ja tilaa varten. Sitä ei olisi olemassa ilman esitysympäristöään, Kuopion museota. Kuitenkaan se ei ole draamallinen museo-

kierros vaan itsenäinen taideteos. Tämä oli keskeinen lähtökohta alusta alkaen: halusin museotilan inspiroimana luoda kokonaisuuden, jossa tila ja esitys olisivat yhtä ilman, että kumpikaan olisi toiselle alisteinen.

Teeman ja aiheen valinnassa ensimmäinen suuntaa antava tekijä oli museon ja teatterin toivomus nuorten katsojien tavoittamisesta. Toinen oli oma haluni kytkeä teeman käsittely Kuopion historiaan, koska esityspaikkana oli museo. Pohdintani teemasta johti pian rakkaus-aihioiden äärelle ja Siri Kolun ja hänen vetämänsä käsikirjoituskurssin innoittaman päädyin siirtämään mielikuviani paperille piirroksiksi. Kuvien pohjalta syntyi päähenkilö, nuori museota siivoava nainen, joka sai nimensä toisen taidetaloon kiintyneen siivoajan, Tove Janssonin luoman Emman⁷, mukaan.

Muuttoa pois kotikaupungistaan suunnittelevan päähenkilön myötä teemoiksi nousivat lopulta lähteminen ja uskaltaminen. Rakkaudesta tuli näkökulma ja Kuopiosta konteksti. Nuori ja epävarma Emma sai oppaakseen kuopiolaisen voimaisen, Minna Canthin, ja haastajakseen rakkautta muun muassa tieteen näkökulmasta tarkastelevan historioitsijan. Kuopiossa vaikuttaneet J. V. Snellman ja Juhani Aho vaimoineen ja rakastajattarineen tulivat mukaan toimiakseen peilinä Emman omille uskomuksille ja tunteille.

Koska kokonaisuus oli muotonsa vuoksi haasteellinen niin suunnittelevalle työryhmälle kuin näyttelijöillekin, halusin vähentää liikkuvien osien määrää kirjoittamalla tekstin valmiiksi ennen harjoituskauden alkua – en kokenut tarpeelliseksi jättää materiaalia työstettäväksi näyttelijöiden kanssa esimerkiksi *devising*-menetelmin. Tässä työvaiheessa sain ohjausta sekä käsikirjoituskurssin Kommandolle vetäneeltä Siri Kolulta että ohjaavalta opettajaltani, Kuopion kaupunginteatterin dramaturgi Johanna Sorjoselta. Suurin haaste kirjoitusprosessin aikana oli omalle tekstille sokeutuminen ja kokonaiskuvan kadottaminen, ja näissä työvaiheissa ulkopuoliset silmät ja keskustelun mahdollisuus olivat ensiarvoisen tärkeitä käsikirjoituksen etenemisen kannalta.

Tiladramaturgian merkitys kokonaisuuden muotoutumiselle oli esityksen tilasta toiseen etenevän muodon vuoksi hyvin keskeinen. Kuopion museo pitää sisällään sekä kulttuurihistoriallisen että luonnontieteellisen museon näyttelyt ja sisältää näin olleen

---

⁷ Teatterirottia Emma siivoaa laineilla ajelehtivaa teatteritaloa Tove Janssonin romaanissa *Vaarallinen juhannus*. (Jansson 1954)

hyvin monipuolisesti erikokoisia näyttelytiloja, huoneita ja saleja. Alusta alkaen minulle oli muutama selkeä reunaehto, jonka mukaan aloin suunnitella esityksen etenemistä. Halusin, että esitys päättyisi samaan tilaan, josta se alkaa. Keskeisymboliksi Emmen käsittelemättömälle ensirakkaudelle oli muodostunut museon toisessa kerroksessa oleva mammutti-rekonstruktio⁸ ja halusin, että mammutin luona vierailtaisiin sekä esityksen alku- että loppupuolella. Pyrin myös siihen, että esitys etenisi tilasta toiseen palaamatta koskaan takaisin tulosuuntaan. Lisäksi pyrin rakentamaan tilallisen etenemisen dramaturgista kaarta vastaavaksi: huippukohdassa, käänteessä, oltaisiin myös tilallisesti nelikerroksisen rakennuksen huipulla. Ulkoisena tekijänä päätöksiin vaikutti myös vaihtuvien näyttelyiden sijoittelu: jotta esitys voisi saada mahdollisimman pitkän elinkaaren, tuli sen keskittyä ensisijaisesti perusnäyttelyiden tiloihin.

Kuva 3. *Yö rakkauden kaupungissa* -esityksen kohtauksia nähdään muun muassa museon vintillä, jonne museokävijöillä ei normaalisti ole pääsyä. Kuvassa etualalla Emma, Virpi Rautsiala ja taustalla Sami, Mikko Paananen. (Kuva: Matias Huttunen, kuvankäsittely: Janne Voutilainen.)

⁸ Kuopion luonnontieteellisen museon mammutti-rekonstruktio on konservattori-taiteilija Eirik Granqvistin käsialaa. Interiöörin suunnittelu ja toteutus on Matti Haapasaaren, Petteri Kakkisen, Seppo Korkeilan, Jukka Kyllösen ja Arja Parviaisen. (Kuopion luonnontieteellinen museo 2013.)

Koska museorakennus tuli tutuksi jo ennen käsikirjoitusprosessin alkua, oli tilan vaatimukset helppo ottaa huomioon jo kirjoitusprosessin aikana – näin ollen esimerkiksi esityksen rytmiin merkittävästi vaikuttaneet siirtymät oli ohjausvaiheessa helppo ratkaista. Viimeisten kohtausten sijoittelu lyötiin lukkoon harjoituskautta edeltäneellä kahden viikon suunnittelujaksolla skenografi Ulla Kotimaan kanssa ja tiladramaturgia saatiin toteutettua itselleni asettamieni reunaehtojen mukaisesti. Esityksen visualisoinnista vastannut Kotimaa oli minulle tärkeä työpari ja vahvasti mukana ideoimassa kohtausten sijoituspaikkoja ja tilojen erilaisia käyttömahdollisuuksia.

Vaikka esityksen suunnittelu- ja käsikirjoitusprosessi tapahtui pitkälti muun Kommando-toiminnan ohessa ja kiire oli omiaan asettamaan ammattiteatteri-debyyttiään valmistelevalle opiskelijalle paineita, olin helmikuussa 2013 suunnitelmien mukaisesti valmis aloittamaan harjoitusprosessin. Tarkemmin omia ja työryhmän tunteja harjoitusprosessista avaan opinnäytetyön alaluvuissa *Lintu vai kala – tekijänä teatteri-ilmaisun ohjaaja* sekä *Osana soveltavaa taideteosta*.

Pallokala delfinaariossa – toiminnan vastaanotto ja vaikutukset

Tässä luvussa erittelen Kuopiossa kaudella 2012–2013 tapahtuneen soveltavan teatteri-toiminnan vastaanottoa ja vaikutuksia talon työntekijöiden keskuudessa sekä talon ulkopuolella median ja katsojapalautteen näkökulmasta. Aineistona toimivat kyselytutkimukset, joita on suunnattu sekä henkilökunnalle että Kommandon *Ilo!-illan* ja *Yö rakkauden kaupungissa* -esityksen yleisölle. Lisäksi käytän lähteinä lehtiartikkeleita ja muun muassa sähköpostitse vastaanotettuja yksittäisiä yleisöpalautteita.

Pyrähdyksiä pyörteissä – vastaanotto ja vaikutukset henkilökunnan keskuudessa

Lintu vai kala – tekijänä teatteri-ilmaisun ohjaaja

Ennen työharjoittelun alkua tein osana opintojani teatterihistorian proseminaari-tutkielman, jonka avulla valmistauduin tulevaan vuoteeni Kuopiossa. Proseminaari-työtä tehdessäni törmäsin monenlaisiin kokemuksiin ennakkoluuloista koskien soveltavaa draamaa ja teatteri-ilmaisun ohjaajaa sen tekijänä: erityisosaamista ei välttämättä tunneta tai tunnusteta, vaan teatteri-ilmaisun ohjaajia pidetään ikään kuin alemmin koulutettuina sekatyöläisinä, jotka osaavat kaikkea vähän, mutteivät mitään kunnolla.

Perinteisissä teatteriammateissa teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaito ei välttämättä heti pääsekään edukseen: koulutuksessa ei perinteisten taidekoulujen tapaan painoteta opiskelijan henkilökohtaista kasvua taiteilijaksi, vaan luotsaaminen kohti ammattilaisuutta tapahtuu ryhmä- ja menetelmälähtöisesti yhteisöllistä näkökulmaa korostaen. Taiteellinen ammattitaito muodostuu sen pohjalta, mitä kukin opiskelija oman kiinnostuksensa mukaan opetuksesta poimii ja miten hän sen liittää osaksi omaa tekemistään.

Oma kokemukseni kaupunginteatteriin saapuvana teatteri-ilmaisun ohjaajana oli hyvin positiivinen: vastaanotto oli lämmin ja tunsin oloni tervetulleeksi ensimmäisistä päivistä lähtien. Vastuuta ja luottamusta jaettiin suurella kauhalla: kolmantena työpäivänä improvisoin lehdistön edessä monologia omasta elämästäni, toisella työviikolla löysin itseni antamasta palautetta satuesitystä harjoitteleville näyttelijöille ja

paria viikkoa myöhemmin käsikirjoitin ja harjoittelin keskeisiä kohtauksia ensimmäiseen Kommando-iltaan. Kaiken kaikkiaan tulin kohdelluksi täysivaltaisena ja tasavertaisena Kommando-ryhmän jäsenenä alusta alkaen. Siitä, miten tarkka kuva talon henkilökunnalla lopulta koulutuksestani tai osaamisestani todellisuudessa oli, ei minulla ole selvää käsitystä. Kuitenkin vaikkapa Kommando-tuotantojen parissa työskentelevät näyttelijät osasivat heti alkusyksystä alkaen tulla kysymään ”oikeita” asioita, esimerkiksi apua satuesitysten yleisökontaktin ja osallistavuuden kehittämisessä. Kuitenkin, kuten seuraava ote työpäiväkirjastani osoittaa, myös toisenlaisia vaihteita oli.

Käytäntö opettaa joka suhteessa, milloin tietää pitää suu kiinni ja milloin avata se, ja mitä sieltä ulos päästää. Ja kenelle. Kyseenalaistajia on, minuunkaan ei ihan joka taholta täpöillä uskota ja luoteta, niin huippuhyvä kuin vastaanotto onkin ollut. Tai koulutukseeni. Tekemällä täytyy todistaa, olla aina askel edellä, mutta välillä se on haastavaa. (Puustinen, työpäiväkirja 4.9.2012.)

Toisinaan koin, että vaikka tulin erinomaisesti hyväksytyksi osana Kommando-tiimiä, oli muun henkilökunnan luottamus minuun itsenäisenä teatterintekijänä hankittava tekemisen kautta. Kokemus lienee uusien työntekijöiden parissa yleinen, ja sitä selittää koulutustaustaa enemmän nuori ikäni sekä se tosiasia, että olin tekijänä suurimmalle osalle talon henkilökuntaa täysin tuntematon. Osittain juuri tämän vuoksi esimerkiksi ensimmäisiin julkisiin esiintymisiin Kommando-illoissa liittyi suuri paine: tietoisuus arvioivista silmäpareista katsomossa oli vahva.

Suurin näytön paikka kuitenkin oli *Yö rakkauden kaupungissa* -teoksen käsikirjoittaminen ja ohjaaminen. Työryhmä otti nuoren ohjaajan vastaan ilahduttavalla innolla ja luottamuksella eikä auktoriteettiani ohjaajana kyseenalaistettu. Luottamusta osoitti myös teatterin johto, joka ei puuttunut produktion taiteelliseen toteutukseen sen kummemmin kirjoitus- kuin ohjausvaiheessakaan. Vapaus toi mukanaan vastuun: tekstin tuottaminen tiukalla aikataululla sekä huomattavasti itseäni kokeneemman ammattilaistyyryhmän ohjaaminen olivat haasteita, jotka tuntuivat ennen harjoituskauden alkua jopa pelottavan suurilta. Hetkittäin koin olevani kuin laboratoriohiiri, jonka edesottamuksia ympärillä seurataan: kauanko hiiri jaksaa hyppiä ja saako se kenties jotakin aikaan. Tätä loppujen lopuksi erittäin mutkattomasti sujunutta prosessia avaan tarkemmin alaotsikon *Osana soveltavaa taideteosta* alla.

Mukana Kommandon kuohuissa – toiminnan vaikutus työhyvinvointiin ja ajankäyttöön

Puheensorina ja nauru kuuluvat Puistokoulun käytävälle. Nurkkahuoneessa kuhisee. Kommandon ydintiimi, Virpi Rautsiala, Mikko Paananen ja Janne Puustinen suunnittelevat Kommandoiltaa. Peilaamon näyttelijät, Seija Pitkänen, Annukka Blomberg ja Riina Björkbacka, harjoittelevat sermin takana ja Eero Rannio, Satua satasella –esiintyjä, piipahtaa hakemassa tavaroitaan samalla kun Irtonumeroiden Ritva Grönberg pyörähtää kysymässä kuulumisia. Tämä oli tilanne syksyllä. Paljon kuhinaa Kommandon kotipesässä.
(Voutilainen 2013, 15.)

Ensimmäinen Kommandon viikkokokous maanantaina 13. elokuuta 2012 Puistokoulun Kommando-huoneessa poreili innostusta. Osallistujien nimettömistä kommenteista paistaa into: ”Ihanaa, sekavaa, innoittavaa kaaosta odotettavissa”, ”Kivaa kun ei tarvitse taas alkaa syksyä samalla tavalla kuin yleensä!”, ”Tämä tuntuu tärkeältä ja arvokkaalta”, ”Historiallista yhteistyötä! Uusi puro on aukaistu – pidetään sen poweri yllä!”. Muistan erään näyttelijän maininneen, että olo monta vuotta näyttelijäntyötä leipätyökseen tehneenä on nyt kuin ”villivarsalla laitumella” – mahdollisuus tehdä itse ja toteuttaa omia intohimoja tuntui antavan energiaa monelle.

Kuva 4. Kommandon ensimmäisessä viikkokokouksessa 13.3.2012 Seija Pitkänen, Annukka Blomberg, Outi Kärpänen, Riina Björkbacka, Eero Rannio ja Ritva Grönberg. Pöydän oikealla puolella Laura Julkunen, Taina Natunen, Maria Räsänen, Johanna Sorjonen, Pirkko Jokela ja Juha Karhu. (Kuva: Janne Puustinen.)

Helmikuussa 2013 lähetin kymmenelle kaupunginteatterin esimiehelle ja osasto-vastaavalle sähköpostikyselyn (ks. liite 2, s. 1-4), jonka avulla selvitin Kommando-

toiminnan aiheuttamia vaikutuksia talon työntekijöiden ajankäyttöön ja työhyvintointiin. Kyselyn vastaanottivat teatterinjohtaja, hallintopäällikkö, käyttöpäällikkö, tuotantosuunnittelija, vastaava näyttämöimestari, lavastamon työnjohtaja, valo- ja ääni-osaston vastaava, puvustonhoitaja, tiedottaja ja markkinoija. Kyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä kymmenestä.

Poikkeama normaaliin työhön

Vastaajista neljä ilmoitti Kommando-toiminnan aiheuttaneen työhön positiivisen poikkeaman. Kaksi vastaajaa piti poikkeamaa negatiivisena ja kahden mielestä toiminta ei aiheuttanut poikkeamaa normaaliin työrytmiin. Positiivisina asioina koettiin muun muassa yhteenkuuluvuuden tunteen ja ”tekemisen meiningin” lisääntyminen, ”positiivinen säpinä” ja välitön palaute nopealla aikataululla työskennellessä sekä poikkeavan aikataulun luomat uudet haasteet. Ongelmakohdiksi koettiin muun muassa tiedonkulku hallintoon päin: esimerkiksi produktioiden vaatimia viranhaltijapäätöksiä ei Kommando-produktioiden kohdalla tehty. Ompelimon ja visualistien kannalta jatkuva lyhyen aikavälin työskentely aiheutti stressiä, eikä tuotantojen visuaaliselle suunnittelutyölle jäänyt aikaa. Se, että henkilökuntaa edellytettiin osallistumaan Kommandon viikkokokouksiin, koettiin vastauksissa joiltakin osin raskaaksi: ”Kun oma aikataulu ei antanut periksi ja jäin pois, koin syyllisyyttä.” Viikkokokouksista todettiin lisäksi, että ”niiden olisi pitänyt olla huomattavasti lyhyempiä, jotta niihin olisi ehtinyt osallistua”. (Palautekysely 18.2.2013.)

Vaikutus ajankäyttöön

Vastaajista yksi piti Kommando-toiminnan vaikutusta ajankäyttöön positiivisena. Vastaajista neljä piti sitä negatiivisena ja kolmen mielestä toiminnalla ei ollut vaikutusta ajankäyttöön. Näyttämötekniikka piti positiivisena sitä, että *Kommando-iltoja* valmistettaessa asiat näyttämöllä etenivät tavallista nopeammassa tahdissa. Ompelimo ja visualistit kokivat jäävänsä Kommando-tuotantojen osalta pelkästään toteuttavaksi osapuoleksi samalla, kun tuotannot veivät suunnittelu-aikaa perusohjelmiston teoksilta. Markkinoinnin ja tiedotuksen kannalta ongelmakohdiksi nimettiin Kommando-toimeksiantojen nopea tahti suhteessa muihin, jo työn alla tai tiedossa olleisiin pidemmän aikajänteen työtehtäviin. Myös muissa vastauksissa työmäärän lisääntyminen koettiin ajankäytön kannalta osittain ongelmalliseksi. (Palautekysely 18.2.2013.)

Vaikutus työhyvinvointiin

Viiden vastaajan mielestä Kommando-toiminta on lisännyt työntekijöiden työhyvinvointia. Yhden vastaajan mielestä vaikutus on ollut negatiivinen ja kahden mukaan vaikutusta ei ole ollut. Toiminnan koettiin muun muassa olevan ”piristysruiske kesken harjoitusjakson”, tarjonneen mahdollisuuden kaivattuun keskusteluyhteyteen muiden työntekijöiden kanssa sekä lisänneen ammattitilpeyttä. Ongelmaksi mainittiin, että aikataulutuksen epäonnistuessa toiminta vaikuttaa työhyvinvointia heikentävästi ja aiheuttaa stressiä. (Palautekysely 18.2.2013.)

Parhaat ja heikoimmat puolet

Toiminnan parhaina puolina vastauksissa mainittiin Kommando-tuotantojen onnistuneisuus ja sopivuus kohdeyleisölle, yhteistyön synnyttämä positiivinen energia, toive uuden katsojakunnan tavoittamisesta, tekijöiden innostus ja nopean toiminnan parhaimmillaan virkistävä vaikutus, poikkihallinnollisten yhteistöiden syntyminen kaupungin sisällä sekä teatterin sisäisen viestinnän paraneminen ja henkilökunnan aktivoituminen. Suurimpina heikkouksina vastaajat kokivat Kommando-tuotantojen kasaantumisen syyskaudelle, tuotantojen suuren määrän laadukkaan toteutuksen kustannuksella, aikataulutuksen sekä vaatimuksen osallistua säännöllisesti Kommandon viikkokokouksiin. (Palautekysely 18.2.2013.)

Kehitysehdotukset

Useissa vastauksissa nousi esille vastaajien toive toiminnan suunnittelun ja aikataulutuksen kehittamisestä pitkäjänteisemmäksi. Tämän ohella mainittiin yhteistyömahdollisuuksien lisääminen talon sisällä sekä tuotantojen vähentäminen ja niiden laatuun sekä muihin toimintamuotoihin panostaminen. Lisäksi useissa vastauksissa korostettiin toiminnan olevan tärkeää ja toivottiin sen jatkuvan osana teatterin joka-vuotista toimintaa. (Palautekysely 18.2.2013.)

Osana soveltavaa taideteosta

Aina uuden tilan haltuunotto on poikkeavaa ja haastavaa. En ole aikaisemmin tehnyt mitään vastaavaa, siis tuoda taiteellinen panos erittäin stimuloiviin lavasteisiin /miljööseen. Koska meidän produktio oli niin hyvin suunniteltu, ei ollut mitenkään vaikeata sukeltaa itse tekemiseen ja toteutukseen. (Pitkänen, palautekysely 2.4.2013.)

Yö rakkauden kaupungissa –produktio alkoi positiivisissa merkeissä. Marraskuussa 2012 näyttelijät, ohjaaja, visualisti ja museon henkilökunta kokoontuivat ensimmäisen kerran koolle kuulemaan, millaisesta yhteistyöproduktiosta on kysymys. Tekniikan henkilöstöä ei tuolloin vielä ollut teatterin puolesta nimetty. Tunnelma marraskuun startissa oli innostunut ja kiinnostunut ja työryhmän positiivinen suhtautuminen luettavina olleisiin kohtauksiin ruokki myös omaa itseluottamustani tuolloin vielä kesken olleeseen kirjoitusprosessiin.

Oman kokemukseni mukaan hyvä henki säilyi tekemisessä läpi koko prosessin kaikkien ammattiryhmien edustajien kesken ja työskentely oli kauttaaltaan mutkatonta ja joustavaa – museon henkilökunta mukaan lukien. Olin iloinen, että jokainen työryhmän jäsen tuntui antavan produktiolle täyden panoksensa. Suurimman haasteen oman työni osalta asetti harjoitusajan mielekäs hyödyntäminen harjoituskauden loppuvaiheessa, kun esityksen valmiiksi saattaminen olisi jo vaatinut autenttisen ympäristön harjoitussalin sijaan: nyt pääsimme harjoittelemaan museolle kahta viimeistä harjoitusviikkoa lukuunottamatta ainoastaan kerran viikossa. Esityksen tilasta toiseen liikkuva muoto asetti näyttelijät uuteen tilanteeseen yleisön opastajina, ja tämän vuoksi oli onni, että pystyimme järjestämään viisi koyleisöharjoitusta ennen ensi-iltaa.

Koska produktio poikkeuksellisen muotonsa ja toteutusympäristönsä vuoksi poikkesi monilta osin teatterin normaaleista tuotannoista, teetin ajankäyttöä ja työhyvinvointia kartoittavan kyselyn myös *Yö rakkauden kaupungissa* –työryhmän jäsenille (ks. liite 2, s. 5-7). Sain vastauksen kaikilta: neljältä näyttelijältä, visualistilta, valo- ja äänisuunnittelijalta sekä valoharjoittelijalta.

Poikkeama normaaliin työhön

Työ on ollut normaalia kokonaisvaltaisempaa. Visualisointi painottui enemmän puku- ja tarpeistosuunnitteluun ja pukijan ja tarpeistonhoitajan tehtäviin ja materian kuljettamiseen eri harjoituspaikkojen välillä. Yhteistyö ohjaajan kanssa ollut alusta loppuun erityisen tiivistä. Koska olen läsnä kaikkien esitysten valmistelussa ja katson kaikki esitykset on minulla hieno tilaisuus seurata esityksen kehittymistä ja siinä tapahtuvia muutoksia. (Kotimaa, palautekysely 2.4.2013.)

Työryhmän vastauksista ilmenee, että museossa toteutetun teoksen poikkeama on pääosin koettu positiivisena. Näyttelijöiden vastauksissa uusi tila koettiin inspiroivana, haasteeksi mainittiin runsas harjoittelu muualla kuin itse esitystilassa, joka muun

muassa akustiikaltaan asetti näyttelijöille erityisvaatimuksia. Visualistin näkökulmasta työ oli tavallista kokonaisvaltaisempaa ja työroolit moninaisempia: produktiossa visualisti vastasi myös pukijan ja tarpeistonhoitajan tehtävistä harjoitus- ja näytöskauden aikana. Tekniikan vastauksissa positiivisiksi poikkeamiksi koettiin uudenlainen työympäristö, työryhmän pieni koko sekä hyvä ohjaajan, visualistin ja teknisen työryhmän välinen yhteistyö. (Palautekysely 2.4.2013.)

Vaikutus ajankäyttöön

Työryhmän mukaan työskentely poikkeuksellisissa tiloissa ei ole tuottanut merkittävää poikkeamaa normaaliin ajankäyttöön. Näyttelijöiden vastauksista ilmenee, että harjoitusperiodi on koettu hyvin organisoiduksi, näyttelijät ovat tulleet aikatauluasioissa kuulluksi ja rauhaa omalle tekemiselle on jäänyt riittävästi. Visualistin mukaan työryhmän paneutuminen ja keskinäinen hyvä kommunikointi prosessin aikana on ollut positiivista. Tekniikan näkökulmasta ongelmaksi koettiin vähäinen valmisteluaika – talo nimesi esityksen valo- ja äänisuunnittelijan vain muutamaa päivää ennen harjoituskauden alkua. (Palautekysely 2.4.2013.)

Vaikutus työhyvinvointiin

Tämä teos on ollut konkreettinen osoitus, miksi eri osajien yhteistyö on niin hedelmällistä. Olemme vieneet itsenäisen taideteoksen museoon ja museo on antanut erittäin mielenkiintoisen estradin meille teatterintekijöille. Se on vaikuttanut merkittävästi omaan innostukseeni. (Rautsiala, palautekysely huhtikuu 2013.)

Yhtä vastausta lukuun ottamatta työryhmän kokemus vaikutuksesta työhyvinvointiin on ollut positiivinen. Yhdessä vastauksessa todetaan, ettei vaikutusta ollut. Näyttelijöiden vastauksissa todetaan produktion muun muassa lisänneen innostusta ja positiivista työskentelyasennetta sekä rohkeutta ”valloittaa” jatkossa mikä tahansa tila. Visualistin mukaan ”hyvästä työilmapiiristä johtuen on ollut mukava työskennellä ko. produktiossa”. Tekniikan vastauksissa todetaan produktion olleen virkistävä ja positiivinen kokemus, vaikka työmäärä osoittautuikin osa-aikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä olevalle valo- ja äänisuunnittelijalle raskaaksi. (Palautekysely 2.4.2013.)

Parhaat ja heikoimmat puolet

Produktion parhaimpina ja onnistuneimpina puolina olen kokenut mielikuvituksen runsaat käyttömahdollisuudet ja teknisen toteutuksen yksinkertaisuuden ja helppokäyttöisyyden. Heikoimpana puolena koen laitteiston huonon kunnon mutta toisaalta sellaiseen asiaan tässä produktiossa ei olla pystytty vaikuttamaan. (Laitti, palautekysely 2.4.2013.)

Produktion parhaimmiksi puoliksi työryhmä mainitsee useimmissa vastauksissa uuden ja mielenkiintoisen työympäristön sekä pienen ja toimivan työryhmän. Lisäksi parhaimpina puolina vastauksissa mainitaan intiimi yleisökosketus, ohjaaja-käsikirjoittajan sitoutuminen ja kommunikointikyky, rauha ja onnistuminen omassa työskentelemissä, yksinkertainen ja helppokäyttöinen tekninen toteutus, ammattitaitoinen valo- ja äänisuunnittelija, mahdollisuus käyttää mielikuvitusta, mahdollisuus olla pois muusta talon toiminnasta sekä museon henkilökunnan positiivinen asenne. (Palautekysely 2.4.2013.)

Heikoimmiksi puoliksi näyttelijöiden vastauksissa mainitaan harjoitusten vähyys itse esityspaikassa, vaikeus hahmottaa kokonaisuutta, hetkittäinen turha kireys työympäristössä sekä muun muassa puuttuvasta kampaajasta johtuva työläs valmistautumisaika näytöskaudella. Visualistin ja tekniikan vastauksissa heikkouksiksi todetaan kahden harjoituspaikan aiheuttama tavaroiden kuljetus paikasta toiseen, pieni budjetti ja rikkiäiset työkalut ja laitteisto, huonosti teatterin puolelta hoidettu esivalmistelu sekä huono aikataulujen laadinta. (Palautekysely 2.4.2013.)

Kehitysehdotukset

Toivoisin, että teatterissamme olisi töissä ihmisiä, jotka todella kehittäisivät ja oikeasti pohtisivat pienimuotoisia kiertäviä teoksia pitkällä jännteellä ja kunnollisella resursoinnilla tasa-arvoisesti muun ohjelmiston rinnalla. Olisi upeaa, jos vuosittain joku teos/jotkut teokset ohjelmistossamme kiertäisivät teatterin ulkopuolella koko ajan. (Rautsiala, palautekysely 2.4.2013.)

Useissa vastauksissa toivotaan, että esitystoimintaa uusissa paikoissa talon ulkopuolella jatkettaisiin ja että sille osoitettaisiin lisää aika-, henkilöstö- ja pääoma-resursseja. Esimerkkeinä mainittakoon suurempi budjetti, kuiskaaja sekä kunnolliset tekniikan työvälineet. Lisäksi vastauksissa toivotaan, että muualla tapahtuvien esitysten mainontaa kehitettäisiin ja taiteelliselle henkilökunnalle järjestettäisiin mahdollisuus päästä näkemään teatterin ulkopuolelle toteutetut produktiot. (Palautekysely 2.4.2013.)

Viestejä vesiltä – vastaanotto ja tietoisuus teatterin ulkopuolella

Kommando on ensimmäisen toimintavuotensa aikana tullut kiitettävällä tavalla tunnetuksi kuopiolaisten keskuudessa. Keikkapyynnöt, yhteistyötarjoukset ja muut

yhteydenotot puhuvat puolestaan ja kertovat omalta osaltaan viestiä siitä, että toiminta on huomattu. Samoin on käynyt museoproduktion kohdalla: *Yö rakkauden kaupungissa* -näytelmän koko näytöskausi oli loppuunvarattu jo ennen ensi-iltaa ja ensimmäisten ennakkojuttujen ilmestyttyä lehtiin lippukassalla toivottiin jo lisänäytöksiä. Esittelen tässä alaluvussa Kuopion kaupunginteatterin soveltavan teatteritoiminnan näkyvyyttä tiedotusvälineissä sekä erittelen katsojille teettämiäni palautekyselyitä. Kommando-ryhmän kohdalla nostan myös esille esimerkkejä muusta saadusta palautteesta.

Kommando

Media huomioi Kommandon toiminnan kiitettävästi alusta alkaen. Etenkin maakuntalehti Savon Sanomat on uutisoinut Kommandon tuotannoista aktiivisesti, paikallisissa kaupunkilehdissä näkyvyys on ollut pienempi. Kommando-toiminnan alkua Savon Sanomat (Heinonen 2012a) kuvailee otsikon ”Kommandolta vauhtia teatteriin” alla seuraavasti: ”Kuopion kaupunginteatterin evakko aika ei ole jäädyttelyä vaan entistä räväkämpää teatterin tekemistä. Siitä pitää omalta osaltaan huolen Kommandoksi nimetty ryhmä, joka etsii uusia tapoja tehdä teatteria”.

Samaisen lehdistötilaisuuden pohjalta Itä-Suomen ylioppilaslehti Uljas (Huttunen 2012) otsikoi ”Kuopion kaupunginteatteri lataa täysillä evakossakin” ja siteeraa teatterinjohtajan kommenttia vastaperustetusta Kommandosta seuraavasti: ”Vastaavanlaista ei ole tehty missään muussa maamme laitosteatterissa”, Lindeman kuohuu”. Pienten ennakkopuffien lisäksi moni Kommando-tuotannoista sai näkyvän uutisoinnin haastattelun tai esityskuvauksen muodossa: Viikkosavo (Kesonen 2012) huomioi *Irtonumeroiden* kaupunki-iskut, Koillis-Savo (Eriksson 2012) kirjoitti *Satua sata-sella!* -esityksestä Riistavedellä ja Savon Sanomat antoi reilusti palstatilaa niin *Kommando-illoille* (Heinonen 2012b) kuin *Peilaamollekin* (Tiihonen 2012).

Positiivista on, että paitsi paikallisesti, toiminta huomioitiin myös teatterialan valtakunnallisissa julkaisuissa: Kommando-toiminta tuli uutisoiduksi Teatteri&Tanssi-lehdessä (Kärkkäinen 2012, 38), Teatteri- ja Mediatyöntekijät ry:n Metelissä (2012, 4) sekä Teatterin tiedotuskeskuksen Tinfo-tiedotteessa (2012).

Teatteriyleisön tietoutta Kommando-ryhmän toiminnasta testattiin kyselykaavakkeilla Kommandon *Ilo!-illan* (ks. liite 1, s. 1–2) ja kolmen *Yö rakkauden*

kaupungissa -näytöksen (ks. liite 1, s. 3–4) yhteydessä. Yhteensä vastauksia saatiin 40 naiselta ja viideltä mieheltä. Heistä 41-vuotiaita tai vanhempia oli 39 ja kuudesta heitä nuoremasta viisi oli alle 26. Vastaajista 36 oli Kuopiosta, ympäryskunnista Siilinjärveltä ja Leppävirralta yhteensä yhdeksän.

Vastaajista 15 ilmoitti tietävänsä, mikä Kuopion kaupunginteatterin Kommando-ryhmä on. Kymmenen arveli tietävänsä, muttei riittävän hyvin kyetäkseen kuvailemaan sitä kolmannelle osapuolelle. Täysin tietämättömiksi itsensä nimesi 19 vastaajaa. Yhdeksän vastaajista oli ennen vastaushetkeään nähnyt jonkin kolmesta Kommando-illasta. Peilaamo-esityksen oli nähnyt neljä, Joulupysäkin kolme ja jonkin Satua satasella! -monologeista yksi vastaaja. Heistä, jotka tiesivät mikä Kommando-ryhmä on tai olivat nähneet Kommandon esityksiä, piti toimintaa ehdottomasti jatkamisen arvoisena 19 vastaajaa. Neljä vastaajaa piti toiminnan jatkumista mahdollisesti tarpeellisena. (Katsojapalautekysely 21.11.2013; Katsojapalautekysely 21.3.–10.4.2013.)

Muuta palautetta vuoden varrelta on kertynyt muun muassa Kommandon sähköpostiin ja Facebook-sivustolle. Facebookissa *Häpeä!-illan* nähnyt katsoja kirjoittaa esityksen olleen ”hävettävän hyvä” (Juntunen 2012) kun taas *Rakkaus!-ilta* kirjoitti seuraavanlaisia ajatuksia: ”Naurua ja kyyneleitä, koko tunteiden kirjo läpikäytynä oli tyhjentynyt olo esityksen jälkeen. Herätti paljon ajatuksia ja sai ajattelemaan asioita uusin silmin” (Laakkonen 2012). *Ilo!-illan* nähnyt katsoja toteaa palautelomakkeessa: ”Kiitos, esityksen jälkeen jäi iloinen mieli” (Katsojapalautekysely 21.11.2013).

Kommentteja saatiin myös yläkouluilta, joiden vanhempainilloissa *Peilaamo* kävi vierailemassa. Palautteissa todetaan muun muassa, että ”Huoltajat pitivät esitystä hyvänä ja ajatuksia herättävänä. Heti näytöksen jälkeen keskustelua tuli huomattavasti enemmän kuin perinteisissä vanhempainilloissa yleiskeskustelun aikana” (Puijon-sarven koulu 24.10.2012). Eräs opettaja toteaa, että ”Oli todella erilaista mennä pitämään vanhempainiltaa esityksen jälkeen, vanhemmat olivat avoimempia, vaikka itse esityksestä ei puhuttukaan paljoa” (Kissakuusen koulu 22.10.2012). Useassa palautteessa kiitetään esityksen vaikutusta paikalle saapuneiden vanhempien määrään sekä esityksen keskustelua aktivoivaan vaikutukseen, jotka molemmat olivat myös esityksen toteuttaneen työryhmän keskeisenä tavoitteena.

Kommandon eri kautta vastaanottamien palautteiden yleissävy on läpi vuoden ollut positiivinen. Palautteiden kattavaa keräystapaa sen sijaan voisi jatkossa kehittää, jotta kynnys myös rakentavan kritiikin esittämiselle olisi matala.

Yö rakkauden kaupungissa

Media huomioi *Yö rakkauden kaupungissa* -produktion näkyvästi ensi-iltaviikolla. Savon Sanomat julkaisi näyttävän ennakkojutun ensi-iltapäivänä 13.3.2013 otsikolla ”Maailma täynnä näyttämöitä – Kuopion museo ja kaupunginteatteri yhdistävät voimansa löytääkseen nuoren yleisön” sekä pari päivää myöhemmin niin ikään runsaalla palstatilalla varustetun kritiikin. Veera Jääskeläinen erittelee arvostelussaan esityksen ydintä ja kiittää ylistävin sanoin etenkin ohjausta ja miljöötä. Jääskeläisen mukaan esitys on ”erittäin onnistunut ja ehjä kokonaisuus”. Esitysviikon sunnuntaina sekä haastattelun että arvostelun julkaisi myös synnyinkuntani Siilinjärven paikallislehti Uutis-Jousi. Ulla Kentta-Kohtala kiittää arviossaan vahvaa illuusiota sekä aiheen käsittelyä historiallisten henkilöiden kautta. (Jääskeläinen 2012a, 16; Jääskeläinen 2012b; Kentta-Kohtala 2012, 10; ks. myös liite 3, s. 1–2.)

Myös Kuopion Kaupunkilehti (Matilainen 2013, 21) ja Viikkosavo (2013, 27) julkaisivat omat ennakkojuttunsa esityksestä. Valtakunnallisista julkaisuista *Yö rakkauden kaupungissa* sai pienen uutisoinnin Teatteri&Tanssi-lehdessä (2013, 55) sekä Museolehdessä (2013, 6). Näkyvällä uutisoinnilla lienee ollut vaikutus ihmisten kiinnostukseen, sillä näytöskauden alettua lisänäytäntöjä on toivottu muun muassa teatterin lippukassan sekä internetsivujen palautelomakkeen kautta.

Katsojapalautetta kerättiin maaliskuuhun aikana kolmessa ensi-iltaa seuranneessa *Yö rakkauden kaupungissa* -näytöksessä. Noina kolmena kertana esityksen näki yhteensä 48 katsojaa, joista kyselyyn vastasi 40. Vastaajista 35 oli 41-vuotiaita tai vanhempia. Viidestä heitä nuoremasta vastanneesta neljä oli alle 26-vuotiaita. Kyselyyn vastasi 35 naista ja viisi miestä, heistä 31 kotoisin Kuopiosta, kahdeksan Siilinjärveltä ja yksi Leppävirralta. (Katsojapalautekysely 21.3.–10.4.2013.)

Vastaajista valtaosa ilmoitti valinneensa esityksen poikkeavien esityspaikan (24 vastaajaa) ja esitysmuodon (17 vastaajaa) vuoksi. Vain kuudella vastaajalla ei ollut ennakkotietoja esityksestä tai ennakkotiedoilla ei ollut vaikutusta valintaan. Kaikki

olivat ratkaisuunsa saapua paikalle tyytyväisiä: 26 ilmoitti esityksen vastanneen odotuksia hyvin, neljä jossain määrin ja seitsemän vastaajan mielestä esitys yllätti positiivisesti. Negatiivisia kokemuksia ei vastauksissa mainittu. (Katsojapalautekysely 21.3.–10.4.2013.)

Esityspaikkana toiminut Kuopion museo ja esityksen paikasta toiseen liikkuva muoto olivat yhtä vastausta lukuun ottamatta vaikuttanut vastaajien katsomiskokemukseen positiivisesti. Istumapaikkojen puutteella ei valtaosan (31 vastaajaa) mielestä ollut merkittävää vaikutusta, kahdeksan koki vaikutuksen olleen positiivinen. Negatiivisia kokemuksia esityspaikan, istumapaikkojen puutteen tai liikkumisen suhteen ei vastauksista ilmennyt. 29 vastaajaa ilmoitti ehdottomasti tulevansa katsomaan, mikäli teatteri jatkaisi esitysten valmistamista teatteritalon ulkopuolelle. 10 vastaajaa piti osanottoaan mahdollisiin tuleviin esityksiin mahdollisena. (Katsojapalautekysely 21.3.–10.4.2013.)

Lisäksi vastaukset pitivät sisällään muun muassa seuraavanlaisia kommentteja: ”Uutta ja kokeilevaa on aina mielenkiintoista katsoa”, ”Taitavaa, että vähällä rekvisiitalla on saatu aikaan hyvä kokonaisuus”, ”Toteutus oli niin erilainen kuin mitä ennen on nähnyt, sain esityksestä irti enemmän”, ”Upeaa, henkeä salpaava jännitys(!) välillä, hienoa paikallishistorian kertausta samalla”, ”Erittäin virkistävää kokea teatteria teatterin ulkopuolella”. (Katsojapalautekysely 21.3.–10.4.2013.)

Uintimatka jatkuu – suuntimia tulevaan

Kommando-toiminnan ensimmäinen pilottivuosi Kuopion kaupunginteatterissa on takana. Toimintaa on tarkoitus jatkaa ja suunnitelmat teatterin toista evakkovuotta varten on jo tehty: itse jään suorittamaan siviilipalvelustani Kuopion kaupunginteatterille, lisäksi näyttelijä Virpi Rautsiala jatkaa Kommandon parissa. Paluu kesällä 2014 valmistuvaan teatteritaloon asettaa kuitenkin omat haasteensa, kun koko henkilökunta on taas uuden edessä ja näyttelijäkapasiteettia tarvitaan jälleen kokonaisvaltaisemmin vastaremontoiduilla näyttämöillä. Tässä luvussa esittelen näkemyksiäni siitä, miten soveltavan teatteritoiminnan tulisi Kuopiossa jatkua: missä muodossa, kenen toimesta ja millaisin edellytyksin.

Yksin vai yhdessä – kuka uintia johtaa?

Monissa muissa maissa yleisötyöhankkeista ammattiteatterin sisällä vastaa nykyään jo kokonainen yleisötyöosasto. Jotta teatterin taiteellinen tuotanto ei häiriintyisi, olisi tärkeää, että teatterin käytössä olisi ainakin yksi henkilö, joka vastaisi yleistyön suunnittelusta ja käytännön organisoinnista tiiviissä yhteistyössä teatterin muun henkilökunnan kanssa. Teatterit voivat myös käyttää yksittäisissä projekteissa esimerkiksi ammattikorkeakoulutuksen saaneiden teatteri-ilmaisun ohjaajien ja draamapedagogien palveluita.
(Haapalainen ym. 2010, 17.)

Kuopion kaupunginteatterissa keskustelua on herättänyt se, kenen Kommando-toiminnasta pitäisi olla vastuussa. Nykyisellään Kommandon toiminta-ajatus perustuu siihen, että henkilökunnan keskuudesta löytyy joka vuosi työntekijöitä, jotka ovat valmiita ottamaan Kommando-toiminnan vastuulleen muiden voidessa osallistua toimintaan pienimuotoisemmin pitkin vuotta. Ydintiimiin ovat ensimmäisenä pilottivuonna muodostaneet työharjoittelija sekä kaksi näyttelijää, joista toinen oli nimetty ryhmän vastuuhenkilöksi. Lisäksi toiminnan parissa on vuoden mittaan osallistunut yhteensä 13 muuta näyttelijää sekä runsaasti muuta henkilökuntaa.

Ensimmäinen pilottivuosi on selvästi osoittanut, että siinä missä Kommando-toiminta voi mukana piipahtaneelle näyttelijälle olla piristävää, on ryhmän vetovastuun ottaminen näyttelijäntyön ohessa aikataulullisesti haastavaa ja raskasta. Kommando vetäjän tulisi siis olla täysin irrotettu perustyöstään. Ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys, että taiteilija kokee mielekkääksi vaihtaa koulutustaan vastaavan työnsä vuodeksi tehtävään, johon sisältyy käytännön teatterintekemisen ohella paljon työpöydän

ääressä tai toimiston käytävillä hoidettavaa suunnittelua, organisointia ja yhteydenpitoa.

Lahden kaupunginteatterin johtaja Maarit Pyökärin mukaan ”teatteri tarvitsisi yleisötyötä varten työntekijöitä, jotka keskittyisivät yleisötyöhön. Näyttelijöiden aika ei yksinkertaisesti riitä tällä hetkellä muuhun kuin esityksiin”. (Haapalainen ym. 2010, 17.) Tämä on havaittu muuallakin, ja niinpä yleisötyöstä vastaava teatterikuraattori tai yleisötyöntekijä löytyykin jo muun muassa Suomen Kansallisteatterista ja Helsingin kaupunginteatterista sekä monista suurista ja keskisuurista maakuntien laitosteattereista, kuten Jyväskylästä, Oulusta, Kokkolasta, Kotkasta ja Savonlinnasta.

Teatterikuraattori tai muu täysipäiväisesti soveltavasta teatteri- ja yleisötyöstä vastaava työntekijä helpottaisi toimintaa myös Kuopiossa. Mikäli taiteellisen henkilökunnan työllistäminen muuhun kuin heidän pääasialliseen toimeensa osoittautuu pitkällä tähtäimellä raskaaksi, voisi tällainen työntekijä vastata toiminnasta kokonaisvaltaisesti. Kokonaisvaltainen toiminnasta vastaaminen edellyttää kuitenkin paljon: työntekijän tulee olla valmis astumaan hyvin monin erilaisiin työrooleihin lähtien tuottajan tehtäviä hoitavasta toimistotyöntekijästä ja päätyen työpajan vetäjäksi tai vaikkapa soveltavan teatteriesityksen ohjaajaksi riippuen siitä, minkälaisen tiimin hän kunakin vuonna saa ympärilleen.

Ammattikorkeakoulutettu teatteri-ilmaisun ohjaaja on tällaiseen monialaiseen työhön omiaan. Nelivuotisen koulutuksen aikana teatteri-ilmaisun ohjaajat koulutetaan hallitsemaan taiteellisen työn perustaidot esimerkiksi dramaturgian, ohjaajantyön ja näyttelijäntyön osalta ja soveltamaan näitä taitoja monipuolisesti erilaisissa toimintaympäristöissä sekä pedagogisissa ja yhteisöllisissä ryhmäprosesseissa (Metropolia 2013b; Turun Ammattikorkeakoulu 2013a). Lisäksi Metropoliaassa pakollisiin opintoihin kuuluu opintojakso nimeltä ”Tuottajuus, työelämä ja yrittäjyys” ja Turussa ”Työelämä tietous ja yrittäjyys” (Metropolia 2013c; Turun Ammattikorkeakoulu 2013b). Mikään muu suomalainen korkeakoulututkinto ei tarjoa yhtä monipuolista ja vastaavalla tavalla tehtävään soveltuvaa koulutusta. Suuntautumisestaan riippuen teatteri-ilmaisun ohjaaja voi hallita koko sen paletin, jonka esimerkiksi teatterikuraattorin ammatinkuva laitosteatterissa voi tarjota. Tämä on mielekäs vaihtoehto sekä teatterille, joka saa osaavan ja monitaitoisen ammattilaisen, että teatteri-ilmaisun ohjaajalle, joka pääsee hyödyntämään monipuolisesti koko ammattitaitoaan.

Sitä, millaista työnkuvaa täyttämään uusi työntekijä taloon halutaan, kannattaa pohtia jo ennen rekrytointia tai viimeistään yhdessä hakijoiden kanssa ennen lopullista valintaa: tehtäväkuva voi olla aivan eri riippuen siitä, halutaanko työntekijän toimivan tuottavana ja mahdollistavana tahona talossa jo työskentelevälle henkilökunnalle vai halutaanko soveltavaa teatteri- ja yleisötyötoimintaa kehittää enemmän kuraattorivetoiseksi, jolloin rooli itsenäisenä teatterintekijänä korostuu. Ideaalin työntekijän löytyminen edellyttää riittävällä tavalla raamitetun tehtäväkuvan, jotta sekä työntekijä että työnantaja saavat uuden rekrytoinnin myötä haluamansa.

Kuva 5. Teatterikuraattorin täytyy muun muassa pystyä vetämään ja organisoimaan teatterin yleisötilaisuuksia. Kuva kevään 2013 kulttuuripolkupäivästä, jossa 600 kahdeksaslukuukalaista kävi päivän aikana seuraamassa Peppi Pitkätossun harjoituksia. (Kuva: Janne Puustinen.)

Rintaa vai kroolia – mitä tehdään jatkossa?

Kuopion kaupunginteatterin ensimmäisenä evakkovuonna soveltavaa teatteritoimintaa syntyi paljon. Kommando toimi aktiivisesti läpi vuoden ja lisäksi *Yö rakkauden kaupungissa* toi soveltavat menetelmät osaksi perusohjelmistoa. Kuten aiemmissa luvuissa käsittelemäni yleisö- ja työntekijäpalautteet osoittavat, ovat sekä monimuotoista yleisötyötä lähestyvä Kommando-toiminta että uusien toimintatapojen

ja -ympäristöjen etsiminen osaksi perusohjelmistoa osoittaneet tarpeellisuutensa ja näin ollen jatkamisen arvoisia.

Kommando – yleisötyö

Teatterinjohtajana syksyllä 2013 aloittava Pekka Laasonen toivoi pilottivuoden loppupuolella Kommando-ryhmän selkeyttävän toimenkuvaansa. Myöhemmissä keskusteluissa päätettiin ainakin toistaiseksi luopua niin kutsuttujen intohimoproduktioiden tuottamisesta. Pyrkimyksenä Kuopiossa on saada talon henkilökunnan ääntä kuuluviin myös ohjelmistovalintojen suhteen aiempaa enemmän, jolloin henkilökunnan omista intohimoista kumpuavien produktioiden toteutuminen tulisi mahdolliseksi osana perusohjelmistoa. Sen sijaan Kommandon linjattiin keskittyvän ”yhteiseen hyvään”, muun muassa etsivän nuorisotyön ja sosiaalitoimen perhetyön kanssa tehdyn yhteistyön jatkamiseen. Lisäksi Kommandon toivottiin jatkavan kuopiolaisien taidelaitosten, muun muassa Musiikkikeskuksen, kanssa käytävän yhteistyön kehittämistä.

Olipa toiminnan sisältö mitä tahansa, on Kommandon pyrkimys avoimeen ja läpinäkyvään toimintaan ja tiedotukseen talon sisällä asia, josta Kuopiossa kannattaa pitää kiinni. Mitä suljetumpaa toiminta on, sen etäisemmäksi se jää muulle henkilökunnalle ja sitä vähemmän sen merkitys työyhteisön keskuudessa tulee tunnustetuksi. Brittiläisen yleisötyö- ja markkinointikonsultti Heather Maitlandin mukaan Britannian taidelaitosten ongelmana usein onkin, että yleisötyö jää pienen kanssamatkustajan rooliin: yksi tai kaksi työntekijää saattavat olla hyvinkin omistautuneita asialleen, mutta jäävät organisaatiossa sen kanssa yksin (Lampo 2009, 8). Vaikka henkilökunnan omien tarpeiden sijaan keskityttäisiinkin entistä vahvemmin yhteisön tarpeisiin, on mahdollisuus osallistumiseen, vaikka pieneenkin, tärkeä. Yksittäisten työntekijöiden osallistuminen nostaa toiminnan henkilökohtaiselle tasolle ja sitoo sen sitä kautta tiiviimmäksi osaksi koko työyhteisöä. Näin toiminta ruokkii itse itseään myös talon sisällä ja sitouttaa koko henkilökunnan yhteisiin päämääriin – unohtamatta sitä, millainen voimavara ja resurssi tällaisen vierailun mahdollistaminen on itse toiminnalle. Ylös-hankkeen loppujulkaisu listaa yleisötyöntekijän toivelistalle, ”että teatterilla olisi henkilökunnasta koostuva tiimi, joka ideoisi teatterin toimintaa yhdessä yleisötyöntekijän kanssa” (Haapalainen ym. 2010, 16). Kommando-toiminta Kuopiossa on tältä osin oikeilla jäljillä, mutta tarvitsee päämääriensä toteuttamiseen teatterin

johdon tahtoa ja tukea myös jatkossa. Yleisötyö ottaminen kiinteämmin mukaan vuoden kokonaissuunnitteluun tarjoaa työrauhan myös muille Kommandon parissa työskenteleville osastoille, kuten ompelimolle sekä tiedotukselle ja markkinoinnille. Näin voidaan jatkossa välttää kyselytuloksissa ilmenneitä, pääasiassa kiireestä ja ennakoimattomuudesta johtuneita negatiivisia vaikutuksia ajankäyttöön ja työhyvinvointiin.

Teatterinjohtajana ja opettajana Iso-Britanniassa tunnettu Michael Quine kehottaa pohtimaan, keskittyykö yleisötyö tuotteeseen vai kohteeseen, eli onko tarkoitus kehittää yleisöä arvostamaan tuotetta vai löytää oikeita tapoja palvella yleisöä ja heidän tarpeitaan (Lampo 2009, 4). Yleisön ja heidän tarpeensa palveleminen, toisin sanoen positiiviset yhteisölliset vaikutukset, liitetään usein yhdeksi soveltavan teatterin tärkeimmistä tavoitteista ja yhteisöteatteri onkin yksi soveltavan teatterin merkittävä osa-alue.

Koskenniemi (2007, 30) sanoo yhteisöteatterista seuraavaa: "2000-luvulle tultaessa korostuu entistä enemmän tarve ihmisten saattamisesta yhteen ja yhdessä toimimiseen. Yhteisöteatteri, niin kuin esittävä teatterikin, voi juhlistaa elämää, vahvistaa henkisiä elämyksiä ja kokemuksia, purkaa liiallisia aggressioita, viihdyttää, tuottaa huvia ja unelmia, täydentää ja kommentoida elämää". Hän korostaa katsojasuhteen merkitystä, esiintyjän ja yleisön välitöntä kohtaamista (Koskenniemi 2007, 31). Yhteisöteatterin toteuttaminen sen eri muodoissa onkin muodostunut keskeiseksi osaksi teattereissa tehtävää yleisötyötä. "Parhaimmillaan yleisötyössä toteutuvat toisista ihmisistä kiinnostuminen ja välittäminen, nähdyksi ja kuulluksi tuleminen ja toimiminen osana yhteisöä" (Haapalainen ym. 2010, 9). Tällaisten tavoitteiden saavuttaminen laitosteatterin yleisötyössä perustuu siihen lähtökohtaan, että toimintaa suunnitellaan taloudellisten tavoitteiden ohella nimenomaan yleisön palvelemisen ja kohdeyhteisön tarpeen näkökulmasta.

Vaikka Quinen mainitsema tuotteeseen keskittyvä yleisötyö mielletänään helposti taloudellisten vaikuttimiensa vuoksi ns. "kovaksi yleisötyöksi", on Kommandoryhmän kaltaisen toimintayksikön käyttäminen osana mielikuvituksellista ja jalkautuvaa markkinointia kehittämisen arvoinen asia. Tätä Kommando on osin jo toteuttanutkin, joskin pääasiallisesti perusohjelmiston ulkopuolella ja vailla yhteistä strategiaa talon tiedotuksen ja markkinoinnin kanssa. Markkinointiyhteistyö ei estä

pehmeiden arvojen tai ”hyvään pyrkimisen” toteutumista, sillä samoja päämääriä voitaneen helposti olettaa olevan myös ohjelmiston osana olevilla esityksellä – teatterin päämääristä taidemuotona puhumattakaan.

Soveltava osana taideteosta

Yhteistyössä Kuopion museon kanssa toteutettu *Yö rakkauden kaupungissa* on löytänyt yleisönsä ja saanut positiivista palautetta sekä toteuttaneelta työryhmältä että katsojakunnaltaan, kuten aiemmassa luvussa käsittelemistäni palautteista ilmenee. Jo ennen esityskauden alkua loppuunmyydyt näytännöt ja esityksen ensi-iltansa jälkeen saama vastaanotto osoittavat selvästi, että katsoja on valmis vastaanottamaan teatterikokemuksensa myös muualta kuin teatterisalin pehmustetusta penkistä käsin – sikäli mikäli teatterintekijät ovat tuon mahdollisuuden valmiita tarjoamaan. Tuotanto-paikkojen avaaminen talon ulkopuolelle esimerkiksi kerran vuodessa mahdollistaisi näyttävän vuosittaisen yhteistyön esimerkiksi eri taidelaitosten tai hallintokuntien välillä ja mahdollistaisi monenlaisten erityisapurahojen hakemisen toiminnan lisärahoittamiseksi. Erilaisia rahoitusmalleja käsitellen tarkemmin seuraavassa luvussa.

Paitsi talosta pois lähtemällä voi uudenlainen teatteriteos syntyä myös sen seinien sisäpuolella. Tampereen Työväen Teatterin yleisötyöntekijä Arttu Haapalainen toteaa, että yleisötyön tulisi näkyä ”jopa teatterin ohjelmistossa. Pitkäkestoisessa yhteistyössä olisi mahdollista toteuttaa oma esitys esimerkiksi työttömien ryhmän kanssa. Tällöin yleisötyön voisi todella sanoa juurtuneen teatteriin” (Haapalainen ym. 2010, 7). Suomen Kansallisteatterissa toimii nuorten ilmaisutaitoryhmä, jonka vuosittain vaihtuvan kaartin viides ensi-ilta, *Vähän niin kuin benjihyppy*, nähtiin teatterin pienellä näyttämöllä maaliskuussa 2013 (Suomen Kansallisteatteri 2013a). Myös Kuopion kaupungin-teatterissa on toteutettu laajoja yhteistyöhankkeita teatterin suurelle näyttämölle paikallisten taidelukioiden kanssa, viimeisimpänä Jari Mäntyvaaran ohjaama ja opiskelijoiden itsensä kirjoittama *Reunan yli* yhteistyössä Minna Canthin lukion ja Kuopion Yhteiskoulun musiikkilukion kanssa keväällä 2011 (Kuopion kaupunkilehti 2011).

Samaan aikaan toisaalla...

Soveltavissa ympäristöissä ja soveltavin menetelmin syntyy esityksiä myös muualla: teatteriohjaaja ja teatteri-ilmaisun ohjaaja Saana Lavasteen Suomen Kansallisteatterille ohjaama *kuka tahansa meistä –dokumentti* toteutettiin rinta rinnan yhteisöteatteri-

prosessin kanssa ja sitä esitettiin helmi-huhtikuussa 2013 Helsingin päärautatieaseman Vestibyyliaulassa. (Suomen Kansallisteatteri 2013b.)

Emilia Pöyhösen käsikirjoittama esitys on yhteistuotanto, jonka toisena osapuolena toimii Saana Lavasteen ja Saara Rautavuoman keväällä 2010 perustama, valtakunnallisesti toimiva Teatteri 2.0. Teatterin verkkosivujen mukaan toiminnassa panostetaan ”jatkuvaan uusien toiminta- ja tuotantomallien sekä taiteellisten työtapojen kehittämiseen, tutkimiseen ja testaamiseen käytännön teatterityön kautta”. (Teatteri 2.0 2013a.) Ihmistä ääritilanteessa kuvaavan *kuka tahansa meistä* -esityksen rinnalle yhteisöteatteriohjaajat Kati Sirén ja Sanna Uusitalo toteuttivat syksyllä 2012 yhteisöllisen prosessin, jossa 20–35-vuotiaat osallistujat käsittelivät teatterin ja musiikin keinoin kokemustaan läheisensä menettämisestä. Lisäksi esityskaudella järjestettiin sekä valmiille ryhmille suunnattuja että avoimia työpajatilaisuuksia, joissa yleisöllä oli yhteisöteatteriohjaajan johdolla mahdollisuus purkaa esityskokemustaan. (Teatteri 2.0 2013b.)

Näin itse esityksen huhtikuussa vajaa kuukausi *Yö rakkauden kaupungissa* –ensi-illan jälkeen. Vestibyyliaulasta poistuessani olin vaikuttunut ja innostunut. Arkinen ja kiireinen rautatieasema loi tärkeän kontrastin pysähtymistä ja arjen ulkopuolelle joutumista käsittelevälle esitykselle tullen näin sisällöllisesti elimelliseksi osaksi kokonaisuutta. Produktio on erinomainen esimerkki siitä, kuinka monipuolisesti soveltava ja taiteellinen prosessi voivat tukea toisiaan: samalla kun tavallisesta poikkeava esitysympäristö tuottaa taiteellisesti uudenlaista estetiikkaa, antaa rinnalla kulkeva yhteisöprosessi mahdollisuuden kahdensuuntaiseen vuorovaikutukseen – esitys voi toimia materiaalina aihetta työstävälle ryhmälle, jonka työskentely puolestaan voi tuottaa sisältöä esitykselle.

Snorkkeli vai happinaamari – kuka resursoi ja miten?

Taloudellisia resursseja tulisi olla käytössä sen verran, että yleisötyön tekemiseen voisi keskittyä yksi henkilö mielellään täysipäiväisesti. Sopimukset yhteistyökumppaneiden kanssa ovat kuitenkin kaiken operatiivisen toiminnan perusta. Yritysten virkistyskäyttöön tarkoitettuja varoja voitaisiin hyödyntää soveltavan teatterin työpajoissa, taidekasvatukseen suunnattuja varoja voitaisiin käyttää myös teatterin ja perusopetuksen yhteisissä projekteissa. (Haapalainen ym. 2010, 17.)

Keskeinen kysymys mitä tahansa uutta toimintaa suunnitellessa lienee usein raha. Resurssien löytäminen voi tuntua haastavalta, kun raami on jo ennestään tiukkaa. Rahavaroja laskiessa olisi kuitenkin hyvä pohtia myös sitä, millainen resurssi monimuotoisuus sinänsä taidelaitokselle on. Erilaiset osaamisalueet ja ajattelutavat synnyttävät törmätessään uusia innovaatioita ja aluevaltauksia – Kommando-ryhmä lienee tästä paras ja tuorein esimerkki. Kahden näyttelijän ja yhden teatteri-ilmaisun ohjaajan yhteistyö on enemmän kuin osiensa summa, sillä samassa imussa ovat jo niin kaupunginorkesteri ja museokeskus kuin Pohjois-Savon poliisikin. *Yö rakkauden kaupungissa* on herättänyt mielenkiintoa ja tuonut uudella tavalla näkyväksi paitsi teatteria, myös toista kaupungin kulttuuri-instituutiota. Näyttämön ulkopuolella tapahtuva teatteri on harvoin vain teatteria hyödyttävää yleisötyötä, sillä kuten nyt Kuopiossa on nähty, sillä on usein annettavaa myös teatterin ulkopuolisille tahoille. Yhteistyön soisi jatkuvan myös rahoitusta pohdittaessa, sillä yleisötyöntekijä tai teatterikuraattori voi olla myös yhteinen. Askel tähän suuntaan tuli otetuksi jo kauden 2010–2011 teatterikuraattoripilotissa, jossa teatterikuraattorin palkkaus oli jaettu puoliksi kaupunginteatterin ja Kuopion Kulttuuripalvelukeskuksen välillä (Rautsiala 2011, 9).

Toki rahaa joka tapauksessa tarvitaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää avustuksia taiteen ja kulttuurin kehittämishankkeisiin. Vuoden 2013 hakukriteereissä todetaan, että rahoitettavissa hankkeissa ”on tarpeen ottaa huomioon asukkaiden ja käyttäjien näkökulma ja heidän osallistumismahdollisuuksien parantaminen mm. eri toimijoiden välisiä kumppanuuksia ja yhteistyötä kehittämällä”. Esimerkkinä mainitaan muun muassa ”yhteisötaidetyyppinen toiminta”. Lisäksi ministeriö voi myöntää valtionosuuden piirissä oleville teattereille rahaa ”harkinnanvaraisiin avustuksiin teatterin tai orkesterin kehittämishankkeisiin tai valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävälle teattereille ja orkestereille” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b).

Myös erilaisia kulttuuriapurahoja on tarjolla paljon. Monet niistä on tarkoitettu valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisille ryhmille ja toimijoille, mutta yhteistyössä vapaiden ryhmien tai muiden teatterin ulkopuolisten tahojen kanssa toteutettavien projektien rahoitukseen niistä voi silti olla apua. Esimerkkinä mainittakoon Kansallis-teatterin ja Teatteri 2.0:n yhteistuotanto, *kuka tahansa meistä –dokumentti*, joka syntyi Jenny ja Antti Wihurin rahaston, Alfred Kordelinin rahaston, Valtion

näyttämötaidetoimikunnan, Uudenmaan taidetoimikunnan sekä Niilo Helanderin säätiön tukemana (Suomen Kansallisteatteri 2013b).

Siinä missä rahan laskeminen voi taiteen tekijästä tuntua turhauttavalta, voi se olla myös yksi arvostuksen mittari. Suomen Kansallisteatterin reilun tunnin mittaisen *kuka tahansa meistä –dokumentin* pääsi rautatieaseman Vestibyyliin katsomaan 25 eurolla – kaksi euroa halvemmalla kuin teatterin pienimmällä näyttämöllä, Omapohjassa, esitettävä teokset (Suomen Kansallisteatteri 2013b). Kuopion kaupunginteatteri veloitti *Yö rakkauden kaupungissa* –näytännön pääsylipusta 10 euroa, yhdeksän euroa seuraavaksi halvimman peruslipun hintaa vähemmän (Kuopion kaupunginteatteri 2013d). On aina positiivinen asia, jos teatteri pystyy tarjoamaan kulttuurielämyksen edullisesti. Muun ohjelmiston kanssa tasa-arvoinen hinnoittelu on kuitenkin helppo tapa osoittaa katsojille teatterin arvostus ohjelmistoaan kohtaan – taiteella on hintansa, eikä teoksen arvo riipu sen muodosta tai esityspaikasta.

Soveltava draama ja yleisötyö synnyttää muutosta, jolle oleellista on pitkäjänteisyys ja pysyvyys. Pilotti on aina hyvä alku, mutta tekijän vastuu unohtuu turhan helposti, kun pillit vuoden päätteeksi pistetään jälleen pussiin. Erilaisista projektikohtaisista avustuksista, tuista ja apurahoista huolimatta teattereissa tulisikin ensisijaisesti pyrkiä mahdollisimman kestäväan rahoitusratkaisuun. Orastavan toiminnan ei kannata antaa taantua nyt, kun yleisötyö on voimakkaasti pinnalla kulttuurikentän keskusteluissa ja valtionosuuksien ehtojen uumoillaan jopa sitä jatkossa edellyttävän. Nyt jos koskaan soveltavaan draamaan kannattaa panostaa – omaleimaisella ja aktiivisella toiminnalla teatteri voi nostaa profiiliaan ja saada positiivista näkyvyyttä paitsi oman maakuntansa sisällä, myös valtakunnallisesti.

Lopuksi

Kuopiossa ollaan oikeilla jäljillä. Sellaisilla jäljillä, joitten seuraaminen voi pelastaa teatterin kuin teatterin veitsen alta sinä päivänä, kun talousleikkaukset jälleen uhkaavat. Teatteri ei ole mitään ilman omaa yhteisöään, sillä yhteisöstä se on syntynyt ja yhteisöä sen tehtävä on palvella – muuttua mukana maailman muuttuessa ympärillä.

Kuopion kaupunginteatterin Kommando-ryhmän toiminta on pitänyt sisällään merkittäviä ja ainutlaatuisiakin sukelluksia – vakiintuneitten ja vakiintumattomien teatterimuotojen kohtaamisia molemmin puolin pintaa. Näyttelijä on astunut ulos teatterista ja kohdannut yleisön uudessa ympäristössä, teatteri-ilmaisun ohjaaja on löytänyt itsensä improvisoimasta rock-oopperaa koululaisille ja katsoja on huomannut käyvänsä dialogia teatterilaisten kanssa niin torilla ja päiväkodissa kuin koulussakin. Monenlaisia pelkoja ja ennakkoluuloja on voitettu niin henkilökohtaisella kuin ammatillisellakin tasolla – rampin kummallakin puolen.

Kuten teatterinjohtaja Lasse Lindeman toteaa, on pilotin synnyttämä toimintamuoto uniikki: ”Tietääkseni vastaavaa ei löydy mistään suomalaisesta laitosteatterista. Haluamme olla uusien toimintatapojen etsimisessä edelläkävijöitä.” (Lindeman 2012, 2.) Suomen ainoa soveltavaa teatteria laitosteatterissa toteuttava yksikkö Kommando ei kuitenkaan ole, vaan soveltava draama ja teatteri nostaa päätään myös valtakunnallisesti. Merkittävää on se, miten syntynyttä osaamista ja tietotaitoa jaetaan. Uskallan sanoa, että Kommando ainakin on ryöstettävissä – ihan luvan kanssa. Toivon tämän opinnäytteen osaltaan innostavan vastaavien yksiköiden perustamiseen: varoittavan jo kertaalleen kohdatuista karikoista ja pyörteistä ja luotsaavan kohti lempeämpiä vesiä.

Ammattikorkeakoulut Helsingissä, Turussa, Kokkolassa ja Vaasassa ovat sylkeneet sisuksistaan suuren määrän teatteri-ilmaisun ohjaajia viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Vaikka tilanne on nyt muuttunut ja koulutus Kokkolasta on päätetty lakkauttaa, lienemme jo siinä määrin täyttäneet maan, että koulutettuja soveltavan draaman ja teatterin osajia löytynee jo paikkakunnalta kuin paikkakunnalta. Kun ammattitaidon lisäksi tarjolla on tuoreita ideoita ja intoa, on maaperä uuden luomiselle hedelmällinen. Silti aina tarvitaan joku, joka tarttuu tilaisuuteen.

Kuopion kaupunginteatteri on tarjonnut minulle oivan ponnahduslaudan kohti sukellusta työelämään. Haluni kauhoa eteenpäin ja polskia kohti uusia vesistöjä on kova. Vaikka seuraava saareke ei vielä olekaan selvillä, olen varma, että valmiuteni sinne rantautumiselle ovat vuoden aikana saamani kokemuksen myötä suuremmat. Vanha sananlasku sanoo työn opettavan tekijäänsä, ja niin se epäilemättä aina tekee, olipa takana työvuosia yksi- tai kaksinumeroinen luku. Valmis en ehkä voi olla koskaan. Valmis tekemään lisää ja oppimaan uutta voin olla joka päivä.

Lähteet

Anttila, Pirkko 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi Oy.

Eriksson, Viljo 2012. Kaupunginteatteri toi sadut päiväkoteihin. Koillis-Savo 13.9.

Eskanen, Jukka 2013. Kuopion teatterin evakko-ajasta tulikin menestys. Yle Uutiset 4.1. Saatavuus: <http://yle.fi/uutiset/kuopion_teatterin_evakko-ajasta_tulikin_menestys/6437162> (luettu 24.4.2013).

Haapalainen, Arttu; Himberg, Noora; Laiho, Marianna; Malte-Colliard, Katri; Torkko, Niina 2010: Yleisö ja teatteri uuteen suhteeseen, Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen – hankkeen loppujulkaisu. Tampere: Tutkivan teatterityön keskus.

Heinonen, Ansa 2012a. Kommandolta vauhtia teatteriin. Savon Sanomat 16.8.

Heinonen, Ansa 2012b. Näyttämölle sika säkissä. Savon Sanomat 8.9.

Huttunen, Pasi 2012. Kuopion kaupunginteatteri lataa täysillä evakossakin. Itä-Suomen ylioppilaslehti Uljas 15.8. Saatavuus: <<http://www.uljas.net/kuopion-kaupunginteatteri-lataa-taysilla-evakossakin/>> (luettu 24.4.2013).

Jansson, Tove 1954. Vaarallinen juhannus. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Juntunen, Petri 2012. Kommando – Kuopion kaupunginteatteri –Facebook-sivusto. 26.10.

Jääskeläinen, Veera 2013a. Maailma täynnä näyttämöitä. Savon Sanomat 13.3.

Jääskeläinen, Veera 2013b. Museon ja teatterin symbioosi. Savon Sanomat 15.3.

Kansallinen audiovisuaalinen arkisto. Rauni Mollberg. <<http://www.kava.fi/rauni-mollberg>> (luettu 21.4.2013).

Kentta-Kohtala, Ulla 2013. Päästäisinkö irti, mutta mistä? Uutis-Jousi 17.3., 10.

Kesonen, Ari 2012. Teatteria ihmisten keskellä. Viikkosavo 29.8.

Kolmas soitto 2013. Yö rakkauden kaupungissa. Kuopion kaupunginteatterin tiedotuslehti talvi-kevät, 14.

Koskenniemi, Pieta 2007. Osallistava teatteri – Devising ja muita merkillisyyksiä. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.

Kuopion kaupunginteatteri 2013a. Teatterin henkilökunta. <<http://teatteri.kuopio.fi/fi/henkilokunta/>> (luettu 23.4.2013).

Kuopion kaupunginteatteri 2013b. Uutiset. <<http://teatteri.kuopio.fi/fi/uutiset/>> (luettu 23.4.2013).

Kuopion kaupunginteatteri 2013c. Kommando. <<http://teatteri.kuopio.fi/fi/kommando/>> (luettu 23.4.2013).

Kuopion kaupunginteatteri 2013d. Yö rakkauden kaupungissa. <http://teatteri.kuopio.fi/fi/yo_rakkauden_kaupungissa/> (luettu 24.4.2013).

Kuopion kaupunki 2013a. Kaupunkitietoa. <<http://www.kuopio.fi/web/kaupunkitietoa>> (luettu 23.4.2013).

Kuopion kaupunki 2013b. Kulttuurikasvatus Kuopiossa. <<http://kulttuurikasvatus.kuopio.fi/>> (luettu 23.4.2013).

Kuopion kaupunkilehti 2011. Minna Canthin lukiolaisilta oma näytelmä. 7.5., 22.

Kuopion kaupunkilehti 2013. Teatterissa kolme näytelmää ensi-illassa. 13.3., 27.

Kuopion luonnontieteellinen museo 2013. Mammutti-interiööri.
<<http://www.kuopionluonnontieteellinenmuseo.fi/nayttelyt/mammuttihuone.html>> (luettu 28.4.2013).

Kärkkäinen, Birgitta 2012. Kuopio sai Kommandoryhmän. Teatteri&Tanssi n:o 7, 38.

Laakkonen, Katja 2012. Kommando – Kuopion kaupunginteatteri –facebook-sivusto. 9.9.

Lampo, Marjukka 16.10.2009. Kansainvälinen soveltavan teatterin ja yleisötyön seminaari, Muistiinpanot. [verkkodokumentti]. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavuus
<<http://www.yleisotyo.fi/pdf/seminaarinkoonti.pdf>> (luettu 23.4.2013).

Lindeman, Lasse 2012. Evakko aika – etsikko aika. Kolmas soitto, Kuopion kaupunginteatterin tiedotuslehti syksy 2012 – talvi 2013, 2.

Löf, Risto 2011. Kaupunginvaltuusto hyväksyi perusparannuksen – Vuosien vatkkaus teatterin remontista loppui. Savon Sanomat. 14.6.

Matilainen, Inka 2013. Kolme uutta ensi-iltaa. Kuopion Kaupunkilehti 16.3., 21.

Meteli 2012. Kuopion Kommandoryhmä tutkii uusia teatterintekemisen tapoja. N:o 8, 4.

Metropolia 2013a. Soveltava teatteri. <<http://www.metropolia.fi/koulutusohjelmat/kulttuuri-ja-luova-ala/esittava-taide/soveltavan-draaman-avaimia/>> (luettu 23.4.2013).

Metropolia 2013b. Esittävä taide. <<http://www.metropolia.fi/koulutusohjelmat/kulttuuri-ja-luova-ala/esittava-taide/>> (luettu 23.4.2013).

Metropolia 2013c. Esittävä taide, teatteritoiminta, opinto-opas. <<http://opinto-opas-ops.metropolia.fi/index.php/fi/16183/fi/33/KE13S1>> (luettu 24.4.2013).

Museo-lehti 2013. Kuopion museosta tulee maaliskuussa teatteri. N:o 1, 6.

Näkövammaisten kulttuuripalvelu 2013. Kulttuuritapahtumien kuvailutulkkauksen näkövammaiselle. <<http://www.kulttuuripalvelu.fi/?id=9>> (luettu 23.4.2013).

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a. Taiteen ja kulttuurin kehittämishankkeet kunnissa ja alueilla.
<http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Taiteen_ja_kulttuurin_kehittamishankkeet_kunnissa_ja_alueilla.html?lang=fi> (luettu 24.4.2013).

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b. Valtionosuuden piirissä olevat valtakunnalliset tai alueellisesti merkittävät teatterit tai orkesterit ja teattereiden tai orkestereiden kehittämishankkeet.
<http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Avustus_valtionosuuden_piirissa_oleville_valtakunnallisesti_tai_alueellisesti_merkittaville_teattereille_tai_orkesterille_ja_teattereiden_tai_orkestereiden_kehittamishankkeisiin_.html> (luettu 23.4.2013).

Rautsiala, Virpi 2011. Yleisötyön monet värit – teatterikuraattorin työnkuvan ja tehtävien rakentamisen pilotointi 2010. Kuopio: Kuopion kaupunki.

Seppälä, Mikko-Olavi 2002. Torpalta taloon – sata vuotta kuopiolaista teatteria. Kuopio: Media Wallius.

Suomen Kansallisteatteri 2013a. Vähän niinku benjihyppy.

<<http://www.kansallisteatteri.fi/esitykset/vahan-niinku-benjihyppy/>> (luettu 23.4.2013).

Suomen Kansallisteatteri 2013b. kuka tahansa meistä –dokumentti.

<<http://www.kansallisteatteri.fi/esitykset/kuka-tahansa-meista-dokumentti/>> (luettu 23.4.2013).

Teatteri 2.0 2013a. Dialogia teatteritaiteen, -tuotannon ja todellisuuden välillä.

<<http://www.teatterikaksipistenolla.fi/4>> (luettu 23.4.2013).

Teatteri 2.0 2013b. kuka tahansa meistä –dokumentti.

<<http://www.teatterikaksipistenolla.fi/29>> (luettu 23.4.2013).

Teatteri&Tanssi 2013. Öinen museo puhuttelee. N:o 1, 55.

Tiihonen, Marita 2012. Peilaamo peilasi yhteisöllisyyttä. Savon Sanomat 11.10.

Tinfo-tiedote 2012. Kommandotoiminnan myötä uutta virtaa laitosteatteriin. N:o 35, 4.10. [verkkodokumentti]. Helsinki: Teatterin tiedotuskeskus. Saatavuus:

<http://www.tinfo.fi/site/?lan=1&mode=tiedotteet&laji=1&tiedote_id=212#5> (luettu 24.4.2013).

Torkko, Niina 2011. Ovet auki uudennlaiselle tekemiselle. Meteli n:o 2, 36.

Turun Ammattikorkeakoulu 2013a. Teatteri-ilmaisu.

<<http://www.turkuamk.fi/public/default.aspx?nodeid=8317>> (luettu 23.4.2013).

Turun Ammattikorkeakoulu 2013b. Esittävän taiteen koulutusohjelma, lukusuunnitelma.

<https://ops.turkuamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=6062027&kouluhj_id=2754958&valkiel=fi&stack=push> (luettu 23.4.2013).

Voutilainen, Maija 2013. Kommandon kuulumiset. Kolmas soitto, Kuopion kaupunginteatterin tiedotuslehti talvi-kevät, 15.

Yle Vintti. Rauni Mollbergin työstä. <http://yle.fi/vintti/yle.fi/nuoruusaikoja/mollberg.html> (luettu 21.4.2013).

Haastattelut ja julkaisemattomat lähteet

Julkunen, Laura 2013. Tuotantosunnittelija. Kuopion kaupunginteatteri. Haastattelu 8.4.

Katsojapalautekysely Ilo!-illan yleisölle 2013. Janne Puustinen 21.11.

Katsojapalautekysely Yö rakkauden kaupungissa –esityksen yleisölle 2013. Janne Puustinen 21.3.–10.4..

Kissakuusen koulu 2012. Kommandon palautekysely Peilaamoon osallistuneille yläkouluille 22.10.

Kotimaa, Ulla 2013. Skenografi. Kuopion kaupunginteatteri. Palautekysely Yö rakkauden kaupungissa –työryhmälle. Janne Puustinen 2.4.

Kuopion kaupunginteatterin katsojatilastot 2012.

Laitti, Joni 2013. Teatteri- ja esitystekniikan media-assistentti (opiskelija). Pohjois-Karjalan ammattiopisto. Palautekysely Yö rakkauden kaupungissa –työryhmälle. Janne Puustinen 2.4.

Palautekysely kaupunginteatterin henkilökunnalle 2013. Janne Puustinen 18.2.

Palautekysely Yö rakkauden kaupungissa –työryhmälle 2013. Janne Puustinen 2.4.

Pekkanen-Ronimus, Hilkka 2013. Teatteriohjaaja, tuotantosuunnittelija. Sähköpostihaastattelu 22.3.

Pitkänen, Seija 2013. Näyttelijä. Kuopion kaupunginteatteri. Palautekysely Yö rakkauden kaupungissa –työryhmälle. Janne Puustinen 2.4.

Puijonsarven koulu 2012. Kommandon palautekysely Peilaamoon osallistuneille yläkouluille. Virpi Rautsiala 24.10.

Puustinen, Janne 2012. Työpäiväkirja 4.9.

Rautsiala, Virpi 2013. Näyttelijä. Kuopion kaupunginteatteri. Palautekysely Yö rakkauden kaupungissa –työryhmälle. Janne Puustinen 2.4.

Liite 1 Kyselylomakkeet yleisölle

KUOPION KAUPUNGINTEATTERIN ASIAKASKYSELY (Ilo!-ilta ke 21.11. klo 19)

Hei!

Opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa teatteri-ilmaisun ohjaajaksi. Tämä asiakaskysely tuottaa materiaalia kirjalliseen opinnäytetyöhöni, jossa käsittelen Kuopion kaupunginteatterin Kommando-toiminnan ensikuukausia sekä toiminnan tulevaisuusnäkyä.

Kyselyyn vastatessasi voit myös halutessasi osallistua kahden hengen lahjakortin arvontaan.

Kiitos osallistumisestasi!

Janne Puustinen

teatteri-ilmaisun ohjaaja / harjoittelija

Kuopion kaupunginteatteri

Ympyröi oikea vaihtoehto

1. Ikä

- 1) alle 13   2) 13-17   3) 17-25   4) 26-40   5) 41-55   6) yli 55

2. Sukupuoli

- 1) Nainen   2) Mies   3) Muu

3. Kotipaikkakunta

- 1) Kuopio   2) Muu, mikä? _____

4. Nykyinen asema/ammatti

- 1) Opiskelija   2) Työtön   3) Työssäkäyvä   4) Eläkeläinen
5) Muu, mikä? _____

5. Tiedätkö, mikä on Kuopion kaupunginteatterin Kommandoryhmä?

- 1) Kyllä   2) En   3) Luulen tietäväni, mutta en osaisi selittää

6. Millä perusteella valitsit esityksen?

- 1) Esityksestä kertova painotuote, mikä? _____
2) Lehtiutisointi   3) Näyttelijä tai muu tekijä
4) Toisen henkilön suositus   5) Muu, mikä? _____

7. Mistä sait tietoa esityksestä?

- 1) Kolmas soitto –lehti   2) Teatterin ulkomainonta   3) Lehti-ilmoitukset
3) Teatterin lippukassa   5) Teatterin internetsivut   6) Facebook
7) Muualta, mistä? _____

8. Onko tänään näkemäsi Kommando-ilta vastannut odotuksiasi?

- 1) Kyllä vastasi, hyvin   2) Kyllä vastasi, jossain määrin
3) Ei vastannut, yllätti negatiivisesti   4) Ei vastannut, yllätti positiivisesti

9. Mikäli Kommandoiltoja tehtäisiin lisää, tulisitko katsomaan?

- 1) Kyllä, ehdottomasti   2) Mahdollisesti   3) En missään nimessä

10. Oletko nähnyt jonkin seuraavista Kommandon esityksistä kuluvana syksynä?

- 1) **Kommandoilta:** Rakkaus! / Häpeä!
2) **Irtonumerot** – kaksi irtonaista, irrottelevaa naista; kuplettia, kohtauksia, kuhinaa
3) **Satua satasella!**: Ruma ankanpoikanen / Voi sinua, Sulo! / Karhun elämä on ihanaa
4) **Peilaamo** – aikuiset ja nuoret arjen kiemuroissa

11. Mikäli tiedät, mikä Kommandoryhmä on, tai olet nähnyt Kommandon esityksiä, pidätkö sen toimintaa Kuopiossa tarpeellisena?

- 1) Kyllä, ehdottomasti   2) Mahdollisesti   3) Ei ole tarvetta

12. Kuinka monta kertaa olet käynyt teatterissa viimeisen vuoden aikana?

- 1) Kerran   2) 2 kertaa   3) 3-5 kertaa
4) Useammin kuin 5 kertaa   4) En kertaakaan

13. Millainen tiedonvälitys tavoittaisi sinut parhaiten? _____

14. Millaista ohjelmistoa kaipaisit teatteriin? _____

Muuta mainittavaa, palautetta tai terveisiä teatterille tai Kommandolle tms.

Osallistun kahden hengen lahjakortin arvontaan:

Nimi _____

Osoite _____

Sähköposti (jos haluan saada teatterin uutiskirjeitä ja tarjouksia)

Kiitoksia vastauksestanne!

KUOPION KAUPUNGINTEATTERIN ASIAKASKYSELY (Yö rakkauden kaupungissa)

Hei!

Opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa teatteri-ilmaisun ohjaajaksi. Tämä asiakaskysely tuottaa materiaalia kirjalliseen opinnäytetyöhöni, jossa käsittelen soveltavaa teatteritoimintaa Kuopion kaupunginteatterissa sekä tuon toiminnan tulevaisuusnäkymiä.

Kyselyyn vastatessasi voit myös halutessasi osallistua kahden hengen lahjakortin arvontaan.

Kiitos osallistumisestasi!

Janne Puustinen, teatteri-ilmaisun ohjaaja / harjoittelija

Ympyröi oikea vaihtoehto

1. Ikä

- 1) alle 13   2) 13-17   3) 17-25   4) 26-40   5) 41-55   6) yli 55

2. Sukupuoli

- 1) Nainen   2) Mies   3) Muu

3. Kotipaikkakunta

- 1) Kuopio   2) Muu, mikä? _____

4. Onko tämäniltainen Yö rakkauden kaupungissa -esitys vastannut odotuksiasi?

- 1) Kyllä vastasi, hyvin   2) Kyllä vastasi, jossain määrin
3) Ei vastannut, yllätti negatiivisesti   4) Ei vastannut, yllätti positiivisesti

5. Vaikuttiko joku esityksen erityispiirteistä siihen, että päätit tulla katsomaan teatterin ohjelmistosta juuri tämän esityksen?

- 1) Tavallisesta poikkeava esityspaikka
2) Tavallisesta poikkeava esitysmuoto (liikkuminen paikasta toiseen)
3) Tavallisesta poikkeava katsojamäärä (vain 15 katsojaa)
4) Muu, mikä _____
5) Ennakkotiedoilla ei vaikutusta.
6) Ei ennakkotietoa esityksestä.

6. Miten paikasta toiseen liikkuminen vaikutti katsomiskokemukseesi?

- 1) Positiivisesti   2) Ei merkittävää vaikutusta   3) Negatiivisesti

7. Miten istumapaikkojen puute vaikutti katsomiskokemukseesi?

- 1) Positiivisesti   2) Ei merkittävää vaikutusta   3) Negatiivisesti

8. Miten esityspaikka (Kuopion museo) vaikutti katsomiskokemukseesi?

- 1) Positiivisesti   2) Ei merkittävää vaikutusta   3) Negatiivisesti

9. Mikäli teatteri jatkaisi esitysten valmistamista myös teatterin ulkopuolisiin tiloihin, tulisitko katsomaan?

- 1) Kyllä, ehdottomasti   2) Mahdollisesti   3) En missään nimessä

10. Kuopioon on syksyllä 2012 perustettu Kommando-ryhmä. Tiedätkö, mikä se on?

- 1) Kyllä   2) En   3) Luulen tietäväni, mutta en osaisi selittää

11. Oletko nähnyt jonkin seuraavista Kommandon esityksistä menneenä syksynä?

- 1) **Kommandoilta:** Rakkaus! / Häpeä!
- 2) **Irtonumerot** – kaksi irtonaista, irrottelevaa naista; kuplettia, kohtauksia, kuhinaa
- 3) **Satua satasella!**: Ruma ankanpoikanen / Voi sinua, Sulo! / Karhun elämä on ihanaa
- 4) **Peilaamo** – aikuiset ja nuoret arjen kiemuroissa
- 5) **Joulupysäkki**

12. Mikäli tiedät, mikä Kommandoryhmä on, tai olet nähnyt Kommandon esityksiä, pidätkö sen toimintaa Kuopiossa tarpeellisenä?

- 1) Kyllä, ehdottomasti   2) Mahdollisesti   3) Ei ole tarvetta

Muuta (palautetta näkemästäsi esityksestä, terveisiä teatterille tms.)

Osallistun kahden hengen lahjakortin arvontaan:

Nimi _____

Osoite _____

Sähköposti (jos haluan saada teatterin uutiskirjeitä ja tarjouksia)

Kiitoksia vastauksestanne!

Liite 2 Kyselylomakkeet henkilökunnalle

Hei, sinä Kuopion kaupunginteatterin osastovastaava tai esimies!

Kirjoitan opinnäytetyötä Kuopion kaupunginteatterin Kommando-toiminnan ensikuukausista ja toiminnan tulevaisuusnäkyistä. Opinnäytetyöstä on tehty yhteistyösopimus oppilaitokseni (Metropolia Ammattikorkeakoulu) ja kaupunginteatterin kanssa. Teatteri voi halutessaan vapaasti hyödyntää opinnäytetyön tuloksia oman toimintansa jatkosuunnittelussa. Opinnäytteessä käsittelen Kommando-toimintaa ennakkotapauksena uudeltaisesta toimintamuodosta täyskunnallisessa laitosteatterissa ja tutkin sen vaikutuksia teatterin sisällä ja sen ulkopuolella. Valmista työtä tullaan toivon mukaan lukemaan teattereissa ja teatterialan järjestöissä kautta maan.

Tämän kyselyn avulla kerään tärkeää tietoa Kommando-toiminnan vaikutuksista talon sisällä eri osastojen keskuudessa. Kysely on lähetetty esimiehille ja osastovastaaville, jotta jokaisen osaston ääni tulisi valmiissa opinnäytetyössä kuuluville.

Tämä kysely on lähetetty myös sähköpostiosoitteeseesi, joten voit palauttaa kyselyn joko sähköpostitse osoitteeseen janne.puustinen@metropolia.fi tai Puistokoulun lämpiöstä löytyvään lokeroon **maanantaihin 4.3. mennessä**.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään valmiissa opinnäytetyössä asiallisesti. Nimeäsi ei yhdistetä vastauksiisi vastoin tahtoasi. Lisäksi huolehdin, että saat itse tarkastaa osiot, joissa vastauksiasi on hyödynnetty.

Kiitoksia vaivannäöstä!

Janne Puustinen
opiskelija
Esittävän taiteen koulutusohjelma
Kulttuuri ja luova ala
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Vastaajan nimi: _____

Vastaajan puhelinnumero: _____

Vastaajan sähköpostiosoite: _____

Vastauksiani saa yhdistää nimeeni valmiissa opinnäytetyössä: ☐

Vastauksiani ei saa yhdistää nimeeni valmiissa opinnäytetyössä: ☐

1. Sinä/osastosi osallistui tavalla tai toisella seuraavien Kommando-produktioiden tuotantoon syyskaudella 2012 (merkitse yksi tai useampi):

- ☐ Irtonumerot (Ritva Grönberg, Seija Pitkänen)
- ☐ Satua satasella! (Riina Björkbacka, Outi Kärpänen, Eero Rannio)
- ☐ Peilaamo – aikuiset ja nuoret arjen kiemuroissa (Riina Björkbacka, Annukka Blomberg, Seija Pitkänen)
- ☐ Joulupysäkki (Annukka Blomberg, Seija Pitkänen)
- ☐ Kommando-illat, Rakkaus!, Häpeä! ja Ilo! (Mikko Paananen, Janne Puustinen, Virpi Rautsiala yms.)

2. Miten Kommando-toimintaan ja produktioihin osallistuminen on **poikennut muusta itsesi/osastosi tekemästä työstä**, vai onko lainkaan? Koetko, että mahdolliset poikkeamat ovat olleet pääosin positiivisia, negatiivisia vai neutraaleja?

---

3. Millaisia **ajankäyttöön** liittyviä vaikutuksia olet havainnut Kommando-toiminnalla ja produktioihin osallistumisella olleen omaan/osastosi toimintaan, vai onko vaikutusta ollut lainkaan? Koetko, että mahdolliset vaikutukset ovat olleet pääosin positiivisia, negatiivisia vai neutraaleja?

---

4. Miten Kommando-toiminta ja produktioihin osallistuminen on vaikuttanut omaan/osastosi **työhyvinvointiin**, vai onko vaikuttanut lainkaan? Koetko, että mahdolliset vaikutukset ovat olleet pääosin positiivisia, negatiivisia vai neutraaleja?

---

5. Mitä pidät Kommando-toiminnan ja Kommando-produktioiden tuotannon **parhaimpina ja onnistuneimpina puolina** oman/osastosi työn kannalta?

---

6. Mitä pidät Kommando-toiminnan ja Kommando-produktioiden tuotannon **heikoimpina ja epäonnistuneimpina puolina** oman/osastosi työn kannalta?

---

7. Miten toivoisit Kommando-toimintaa ja Kommando-produktioiden tuotantoa **kehittävän jatkossa?**

Hei Ulla, Mikko L., Joni, Seija, Tarmo, Virpi ja Mikko P. – *Yö rakkauden kaupungissa* -työryhmän jäsen!

Kirjoitan opinnäytetyötä Kuopion kaupunginteatterin Kommando-toiminnan ensikuukausista ja toiminnan tulevaisuusnäköistä. Opinnäytetyöstä on tehty yhteistyösopimus oppilaitokseni (Metropolia Ammattikorkeakoulu) ja kaupunginteatterin kanssa. Teatteri voi halutessaan vapaasti hyödyntää opinnäytetyön tuloksia oman toimintansa jatkosuunnittelussa. Opinnäytteessä käsittelem Kommando-toimintaa ja *Yö rakkauden kaupungissa* -produktiota ennakkotapauksina uudenaikaisista toimintamuodoista täyskunnallisessa laitosteatterissa ja tutkin niiden vaikutuksia teatterin sisällä ja sen ulkopuolella. Valmista työtä tullaan toivon mukaan lukemaan teattereissa ja teatterialan järjestöissä kautta maan.

Tämän kyselyn avulla kerään tärkeää tietoa poikkeuksellisessa työympäristössä toteutuneen *Yö rakkauden kaupungissa* -produktion vaikutusta sen parissa toimineen henkilökunnan työskentelyyn. Toivon jokaisen työryhmän jäsenen vastaavan kyselyyn, jotta jokaisen ääni tulisi valmiissa opinnäytetyössä kuuluville.

Tämä kysely on toimitettu sinulle sekä paperisena lokeroosi Puistokoululle, että sähköpostitse. Voit palauttaa kyselyn joko suoraan minulle, lokeroon Puistokoululle tai sähköpostiosoitteeseeni janne.puustinen@kuopio.fi **torstaihin 4. huhtikuuta** mennessä.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään valmiissa opinnäytetyössä asiallisesti. Nimeäsi ei yhdistetä vastauksiisi vastoin tahtoasi. Lisäksi huolehdin, että saat itse tarkastaa osiot, joissa vastauksiasi on hyödynnetty.

Kiitoksia vaivannäöstä!

Janne Puustinen
opiskelija
Esittävän taiteen koulutusohjelma
Kulttuuri ja luova ala
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Vastaaajan nimi: _____

Vastaaajan puhelinnumero: _____

Vastaaajan sähköpostiosoite: _____

Vastauksiani saa yhdistää nimeeni valmiissa opinnäytetyössä: ☐

Vastauksiani ei saa yhdistää nimeeni valmiissa opinnäytetyössä: ☐

1. Miten *Yö rakkauden kaupungissa* -produktioon osallistuminen on **poikennut muusta tekemästäsi työstä**, vai onko lainkaan? Koetko, että mahdolliset poikkeamat ovat olleet pääosin positiivisia, negatiivisia vai neutraaleja?

---

2. Millaisia **ajankäyttöön** liittyviä vaikutuksia olet havainnut *Yö rakkauden kaupungissa* -produktioon osallistumisella olleen omaan toimintaasi, vai onko vaikutusta ollut lainkaan? Koetko, että mahdolliset vaikutukset ovat olleet pääosin positiivisia, negatiivisia vai neutraaleja?

---

3. Miten *Yö rakkauden kaupungissa* -produktioon osallistuminen on vaikuttanut omaan **työhyvinvointiisi**, vai onko vaikuttanut lainkaan? Koetko, että mahdolliset vaikutukset ovat olleet pääosin positiivisia, negatiivisia vai neutraaleja?

---

4. Mitä pidät *Yö rakkauden kaupungissa* -produktion **parhaimpina ja onnistuneimpina puolina** oman työsi kannalta?

---

5. Mitä pidät *Yö rakkauden kaupungissa* -produktion **heikoimpina ja epäonnistuneimpina puolina** oman työsi kannalta?

---

6. Miten toivoisit teatterin ulkopuolella toteutettaviin produktioihin liittyviä käytäntöjä **kehitettävän jatkossa?**

Museon ja teatterin symbioosi

Teatteri: Emma etsii rakkauden olemusta Kuopion museossa.

KUOPION KAUPUNGINTEATTERI
Yö rakkauden kaupungissa
Ensi-ilta Kuopion museossa 13.3.

Emma uskoo menettäneensä kykynsä rakastaa. Tai ainakin hän uskoo, ettei pysty siihen enää Kuopiossa, kotikaupungissaan, jonka katuhihin on liimautunut muisto särkyneestä ensimmäisestä parisuhteesta.

Tuota suhdetta Emma on kantanut kipuna ja kaipauksena mukanaan siihen pisteeseen saakka, että on päättänyt lähteä etsimään elämää, onnea ja rakkautta jostain muualta.

Oi Emma, Emma.

Eihän se niin mene, elämässä. Minna Canth tietää sen, Juhani Aho ja J. V. Snellman myös.

Emma on viettänyt lapsuutensa Kuopion museossa leikkien, sillä hänen äitinsä siivosi museota. Nyt Emma on aikuinen ja perinyt äitinsä työn.

Tänä iltana Emma on kuitenkin lähdössä ja on aika hyvästellä rakas museo. Laukku on pakattu ja juna odottaa, kun museon yläkerrasta kuuluu ääntä, josta Emmän täytyy lähteä ottamaan selvää.

Mammuttihuoneen lattialle on hajonnut kello. Aika on pysähtynyt, kiire on lakannut.

Minna Canth tulee esittämään Emmalle ja haastaa tämän jäämään vielä hetkeksi; viettämään vielä yhden yön rakkauden kaupungissa itsensä ja rakkautta tutkien. Emma ottaa vedon vastaan ja yön aikana paljastuu paitsi Emmän oma rakkaustarina myös Canthin, Snellmanin ja Ahon surumielisyyttä huokuvat tarinat.

Janne Puustisen käsikirjoittama ja ohjaama Yö rakkauden kaupungissa on hänen ensimmäiseksi ammattiteatteriohjaukseen erittäin onnistunut ja ehjä kokonaisuus. Kun Puustinen (s. 1990) pystyy tällaiseen näytelmään nyt, hänetä kuullaan varmasti vielä paljon – ja hyvää.

Enimmäkseen seisomista vaativaa katsomista on jaksotettu sopivan mittaisiin kohtauksiin niin,

Samin (Mikko Paananen) ja Emman (Virpi Rautsiala) rakkaustarina käydään läpi nokkelasti toteutettujen takaukien kautta.

että yhdessä paikassa ei viivytä liian kauaa. Näin mielenkiinto pysyy koko ajan yllä.

Rytmiä toimii muutenkin hyvin. Dialogia höystetään monilla pienillä konsteilla, kuten Emmän ja Samin välisillä viesteillä silmänisku ja hymiö -tyyliin, jotka vertautuvat kirjeliiniin, joita vertautuvat kirjeliiniin, joita Snellman ja hänen Jeanettevaimonsa lähettivät toisilleen.

Intiimiys ja yksinkertaisuus ovat näytelmän valtteja.

Näytelmän ohjaus ja millöö toimivat kuitenkin tekstiä paremmin. Ei tekstikään ole huono, se kulkee eteenpäin ja näyttelijät tulkitsevat sitä hyvin. Hauskuuttakin on ripoteltu sinne tänne tuomaan keveyttä muuten hieman raskaaseen aiheeseen.

Ongelmana on, että rakkaudesta on vaikea sanoa enää mitään uutta ja pysäyttävää, eikä Puustinenkaan pysty välttämään kuluja ilmaisuja ja asenteita. Emmän ja historioitsijan välillä oleva asetelma ei ole omaperisimmistä päästä: Emma uskoo rakkauteen, henkiseen yhtey-

teen, kun historioitsija esittelee rakkautta suvunjatkamisen näkökulmasta.

El ole mikään klisee, että teatterin kannattaa tulla välillä pois perinteiseltä lavalta. Kun on kekseliäisyyttä, Yö rakkauden kaupungissa ei kaipaakaan enempää teatterilavasteita, näyttelijöitä tai temppuja. Intiimiys ja yksinkertaisuus ovat näytelmän valtteja.

Museo sopii ympäristönä erittäin hyvin rakkauden tutkimiseen – museo luokittelee ja ryhmittelee asioita tiettyjen ominai-

suuksien perusteella ja pyrkii näin antamaan niille historian ja kontekstin. Mikäpä siis parempi paikka tehdä arkeologista tutkimusta rakkaudesta.

Näytelmän ja paikan välillä ei olekaan mitään päälle liimatun oloista ja valvaannuttavaa. Suhde toimii myös niin päin, että näytelmä antaa museolle jotain, eli Emmän henkilökohtaisen suhteen paikkaan. Katsoja, joka pääsee kurkistamaan museoon sen ollessa pimeä ja tyhjä, voi Emmän kokemusten kautta muodostaa oman suhteensa museoon.

Pimeässähän kaikki näyttää

erilaiselta, mielenkiintoisemmalta. Pöllöt ja hirvet katselevat taskulamppujen valossa ohikävijää vähän eri silmin kuin museovierailijaa keskellä päivää.

Valkka näytelmä pohtiiakin rakkautta, nousevat uskaltaminen ja irti päästäminen lopulta tärkeämmiksi teemoiksi. Loppu on yksinkertaisuudessaan kaunis ja Virpi Rautsiala tuo hyvin esiin Emmän yön aikana muutuneen asenteen.

Pelko ei ole syy jättää elämää elämättä.
VEERA JÄÄSKELÄINEN

Päästäisinkö irti, mutta mistä?

ULLA KENTTA-KOHTALA

"Tästä ei nyt tee mieli lähteä pois", kuiskasi yleisö keskenään istuessaan Kuopion kulttuurihistoriallisen museon yläkertaan vievillä rappusilla. Yö rakkauden kaupungissa -näytelmä oli juuri päätynyt ja näyttelijät kaikonnet. Viimeisessä kohtauksessa yleisön paikka oli rappusilla, kun näytelmän päähenkilö kertoi vapautuneet tunnelmansa ja teki ratkaisunsa. Sen jälkeen teki mieli istua ja elää näytelmää vielä hetki.

Siilinjärveläisen **Janne Puustisen** Kuopion kaupunginteatterille käsikirjoittama ja ohjaama näytelmä oli imaisut tuntia aiemmin yleisönsä osaksi itseään. Pieni uteliaisuuden herättävä kilahdus ja kehoitus, ja yleisö unohti olevansa yleisö ja lähti mukaan näytelmään. Illuusio syntyi jo ensireplikkien aikana ja pysyi vahvana vii-

meiseen replikkiin.

Näytelmän muoto on siilinjärveläisille tuttu useamman kesän ajalta Pöljän kotiseutumuseon pihapiiristä. Tässäkin näytelmässä valetaan tilasta toiseen, kohtauksesta toiseen näyttelijöiden osoittaessa tien.

Yö rakkauden kaupungissa kertoo museon nuoresta siivoojasta Emmasta, joka siivoaa museota viimeistä kertaa, koska on muuttamassa pois. Lähtemässä rakkaasta museostaan päästääkseen irti, mutta kiinni pitäen. Itse näistymään ja etsimään rakkautta, omaa laumaansa, jossa olla. Vapautumaan mammuttimaiseksi tulpaksi jääneestä ensirakkaudesta tai roikkumaan siinä iäti. Miten valitsen?

Tarina etenee huikeasti. Rakkaus, luopuminen, pelot ja uskallus kohtaavat. Ne saavat heijastuksensa museon eritiloista, esineistä ja interiöö-

Matias Huttunen / Kuopion kaupunginteatteri

Virpi Rautsialan Emmi haluaa päästää irti, mutta mistä?

reistä sekä kuopiolaisista historiallisista henkilöistä. Minna Canthin, J.V. Snellmanin ja Juhani Ahon osuus näytelmässä on yhtä vahva, kuin Emman ja häntä ratkaisuihin johdattavien Samin ja historioitsijankin.

Historian henkilöt toivat nykypäivän tarinaan ajallista syvyyttä, pelkkiä reliikkejään he eivät ole. Aiheen käsittely Canthin vahvuuden, Ahon ja Snellmanin pelkojen ja uskalluksen puutteen kautta on pysäyttävä koke-

Ninni Vidgren / Kuopion kaupunginteatteri

Seija Pitkäsen Minna Canth ja Mikko Paanasen Sami muistuttavat, että rakkaus on taistelua, mutta niin ihanaa taistelua.

mus. Hekin samanlaisia pelkääviä kiinni pitäjiä, mutta myös taistelijoita rakkauden saralla.

Näyttelijäsuorituksista huokui innostus. **Virpi Rautsialan** herkästi tulkitsema Emma oli oikeasti "pihalla"

elämästään. **Tarmo Valkonen**, **Seija Pitkänen** ja **Mikko Paananen** tekivät monista rooleistaan täyteläisiä.

Näytelmä esitetään kymmenen kertaa kevään aikana. Ensi ilta oli 13.3 ja viimeinen esitys on 11.5.

Uutis-Jousi 17.3.2013.